

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Obor: Křesťanská výchova

Pavel Mikšů

Cesta svatosti blahoslavených manželů
Louise a Zélie Martinových

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Marta Lucie Cincialová, Th.D.

2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil
přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Brně dne 19. dubna 2012

.....

Podpis autora práce

Děkuji doktorce Martě Lucii Cincialové za odborné vedení při psaní diplomové práce, za její vstřícnost a cenné rady. Též děkuji své manželce za pochopení, podporu a důležité postřehy k životu rodiny Martinových. Zvlášť děkuji členům Komunity Blahoslavenství, kteří mě seznámili se spiritualitou blahoslavených manželů Martinových, i jejich dcery sv. Terezie z Lisieux. V neposlední řadě děkuji Bohu, který se mi skrze studium života dvou jeho výjimečných přátel a jejich přímluvu dal lépe poznat.

OBSAH

PŘEDMLUVA	6
ÚVOD.....	7
KAPITOLA I.	
UČENÍ O MANŽELSTVÍ JAKO CESTĚ SVATOSTI	9
I.1 SVATOST JAKO DOKONALOST LÁSKY SKRZE ÚČAST NA BOŽÍ PŘIROZENOSTI.....	9
I.2 STVOŘENÍ K OBRAZU BOŽÍMU, POVOLÁNÍ KE SVATOSTI	10
I.2.1 Význam těla pro obraz Boha	10
I.3 BOŽÍ JEDNÁNÍ PROSTŘEDNICTVÍM MANŽELSTVÍ V DĚJINÁCH SPÁSY	11
I.3.1 Ježíšův rodokmen.....	12
I.4 OBNOVENÍ MANŽELSTVÍ V KRISTU	12
I.4.1 Svátost manželství jako obraz vztahu Krista a církve	13
I.4.2 Svátost manželství jako integrální součást ekonomie vykoupení	13
I.5 ESCHATOLOGICKÁ PERSPEKTIVA MANŽELSTVÍ	14
I.6 ZPŮSOBY ŽITÍ SVATOSTI V MANŽELSTVÍ A RODINĚ	15
I.6.1 Místo modlitby v manželském životě.....	15
I.6.2 Liturgický a svátostný život manželů.....	16
I.6.3 Rozměr svědectví v životě manželů.....	17
I.6.4 Rozměr služby v životě manželů	18
I.6.5 Výchova pojímaná jako služba rodičů dětem ve světle svědectví žitého evangelia.....	19
KAPITOLA II.	
ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH MANŽELŮ MARTINOVÝCH.....	22
II.1 RODOVÉ KOŘENY A SVOBODNÁ LÉTA LOUISE MARTINA	22
II.2 RODOVÉ KOŘENY A SVOBODNÁ LÉTA ZÉLIE GUÉRINOVÉ	25
II.3 OD PANENSKÉHO MANŽELSTVÍ K PLNOSTI RODIČOVSTVÍ.....	28
II.3.1 Období radostného vítání dětí na svět	28
II.3.2 První stíny	29
II.3.3 Čas zkoušek.....	30
II.3.4 Nečekaná útěcha	33
II.4 VÝCHOVA DĚTÍ.....	34
II.4.1 Zásady výchovy	35
II.4.2 Výchova Marie a Pauline.....	36
II.4.3 Léonie aneb co z toho dítěte bude?	39
II.4.4 Výchova Céline a Thérèse.....	41
II.5 ROZVOJ PODNIKÁNÍ	42
II.6 NEMOC A SMRT ZÉLIE MARTINOVÉ	44
II.7 ŽIVOT V LISIEUX	46
II.7.1 Stěhování a nalezení nové rodinné rovnováhy.....	46
II.7.2 Zrod a uskutečňování povolání Louisových dcer.....	48
II.8 LOUISOVA OBĚŤ	51
II.9 LOUISOVA ZÁVĚREČNÁ ŽIVOTNÍ ZKOUŠKA	52
II.10 NA CESTĚ K BLAHOŘEČENÍ	53

KAPITOLA III.

JEDINEČNOST CESTY SVATOSTI MANŽELŮ MARTINOVÝCH	55
III.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA DOBY	55
III.2 SPIRITUALITA MANŽELŮ MARTINOVÝCH	57
<i>III.2.1 Touha po svatosti</i>	<i>57</i>
<i>III.2.2 Svatost pojímaná jako odevzdanost do Boží vůle</i>	<i>60</i>
<i>III.2.3 Prostředky duchovního života.....</i>	<i>61</i>
<i>III.2.4 Rozměr svědectví.....</i>	<i>63</i>
<i>III.2.5 Rozměr služby</i>	<i>65</i>
<i>III.2.6 Výchova dětí.....</i>	<i>66</i>
ZÁVĚR	68
POUŽITÁ LITERATURA.....	70
ZKRATKY	73

Předmluva

Už při první četbě spisů sv. Terezie z Lisieux jsem si uvědomoval, že tato žena neustále propojuje své úvahy se vzpomínkami na svůj život před vstupem na Karmel. Velmi významné místo v jejích vzpomínkách patří Louisovi Martinovi, jejímu otci. Tehdy jsem tomu však nevěnoval příliš velkou pozornost. Když jsem po nějakém čase navštívil Lisieux, povšiml jsem si, že hned za bazilikou sv. Terezie mají hrob její rodiče. Na náhrobku stálo, že byli církví prohlášeni za ctihodné. Poněkud mě to udivilo a měl jsem trochu podezření, že je to tak trochu z protekce, když je jejich dcera tak známá světice.

Začal jsem se tedy o manžele Martinovy postupně více zajímat a zjistil jsem, že tito lidé prožili láskyplný a dramatický životní příběh, vždy s velkou touhou po svatosti. Nicméně má znalost jejich života zůstávala poněkud kusá.

V čase, kdy ve mně doznělo rozhodnutí pro manželství, jsme společně s manželkou hledali inspiraci, jak žít náš vztah v co nejtěsnější blízkosti Pána, jehož jsme manželským slibem pozvali do středu našeho společenství.

Když pak bylo ohlášeno blahorečení Louise a Zélie Martinových do Lisieux na 19. října 2008, rozhodli jsme se tam vydat. Celý ten den byl velikou oslavou rodiny – domácí církve. Má touha lépe je poznat a nechat se oslovit jejich láskou k dobrému Bohu, mě přivedla k napsání této práce.

Úvod

Církev nám blahořečením manželských párů¹ potvrzuje, že manželství je životním společenstvím muže a ženy pozvaných na cestu svatosti. Tento důraz nebyl v dějinách církve vždy samozřejmý. Vzal jsem si tedy za **cíl** prozkoumat život jednoho konkrétního manželského páru – Louise a Zélie Martinových a zjistit, v čem jsou pro církev darem a inspirací. Jinými slovy, v čem bylo jejich manželství jedinečné a hodné následování.

Jedná se o téma v teologii relativně nové. Proto jsem se nejprve obecně zamýšlel nad vztahovým rozměrem svatosti. Snažil jsem se také rozpoznat a pojmenovat specifické plody svatosti uskutečňované v manželském vztahu. Zvláště jsem se opíral o učení papeže Jana Pavla II. k tomuto tématu. Této reflexi je věnována první kapitola.

Pro dosažení vytyčeného cíle jsem považoval za nezbytné co nejvíce přiblížit životní dráhu manželů Martinových, to vše při respektu k prostoru, který rozsah této práce nabízí.

Zatímco v prostřední kapitole se určité poznatky o hlavních rysech spirituality studovaného páru pouze tu a tam objevují, ve třetí a závěrečné části jsem se je snažil co nejvíce ozřejmit.

V závěru se pokusím nabyté poznatky shrnout.

Při práci jsem vycházel z **pramenů** v originálním jazyce. Tím nejdůležitějším byla *Correspondance familiale*². Korespondence Zélie a Louise Martinových obsahuje 231 dopisů věnovaných téměř výlučně rodinným příslušníkům. Je zde velký nepoměr, neboť Louis byl podle slov své ženy „líný psát“³, a tak se nám z jeho pera dochovalo pouze 14 dopisů, ostatních 217 napsala jeho manželka. Údaje o Louisově životě jsou naštěstí často obsaženy v dopisech jeho ženy či vzpomínkách jejich dcer. Přesto o Louisovi a jeho postojích občas chybí informace.

¹ Vůbec prvním společně blahořečeným párem jsou manželé Luigi a Maria Beltrame Quattrocchioví. Beatifikace se odehrála 21. října 2001.

² MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale (1863-1885)*. 1. vyd. Paříž : Les Éditions du Cerf, 2004. 418 s.

³ Tamtéž, dopis č. 59.

Mnoho autentických vzpomínek a svědectví zachytil v první obsáhlé biografii manželů Martinových P. Stéphane-Joseph Piat.⁴ Další informace jsem čerpal ze spisů sv. Terezie z Lisieux. V tomto případě jsem sáhl k českému překladu, kvůli jeho velkému rozšíření a snadné dostupnosti případnému čtenáři. Ojedinele jsem také využil slovenského překladu korespondence této světice. Ze sekundární literatury mi byly cennou pomocí detailní **studie doktora Cadéota**⁵ a mimořádně hutně a přesně sepsaná **biografie** z dílny **Hélène Monginové**⁶. Z posledně jmenovaného díla jsem také přebral překlady některých dopisů, pokud jsem je shledal věrné originálu. V opačném případě nebo při absenci českého překladu jsem potřebné úryvky opatřil vlastním překladem.

Při práci jsem hojně využíval citací, abych co nejvěrněji zachytil skutečný průběh událostí a autenticitu myšlenek a postojů.

⁴ PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*. 4. vyd. Paříž : Editions Pierre Téqui, 2008. 333 s. Vzhledem ke skutečnosti, že autor zachytil i ústní výpovědi žijících svědků či později ztracené písemné výpovědi a jeho dílo zrevidovala druhá nejmladší dcera Céline, toho času sestra Geneviève de la Sainte-Face, má tento spis hodnotu pramene.

⁵ CADÉOT, Robert., *Louis Martin, « Père incomparable » de Sainte Thérèse de l'Enfant Jésus, témoin pour notre temps (1823-1894)*. V.A.L., 1985, 164 s.

CADÉOT, Robert., *Zélie Martin, Vie de la « Mère incomparable » de Sainte Thérèse de l'Enfant Jésus, une « femme forte » pour notre temps (1831-1877)*. 1. vyd. Paříž : Éditions François-Xavier de Guibert, 1996. 211 s.

⁶ MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*. Přel. Jana Švancarová. 1. vyd. Kostelní Vydří : KN, 2009. 143 s.

KAPITOLA I.

UČENÍ O MANŽELSTVÍ JAKO CESTĚ SVATOSTI

V úvodních částech této kapitoly představíme svatost a povolání k ní jako cestu uskutečňování Božího obrazu, k němuž byl člověk stvořen. Dále se zamyslíme nad vztahem muže a ženy v manželství v průběhu dějin spásy. Přitom se pozastavíme u role, jakou získává manželství obnovené v Kristu. Poslední díl této kapitoly věnujeme způsobům uskutečňování svatosti v křesťanském manželství a rodině.

I.1 Svatost jako dokonalost lásky skrze účast na Boží přirozenosti

Ježíšova výzva, abychom **byli dokonalí, jako je dokonalý náš Otec v nebesích**, (Srov. Mt 5,48) je zasazena do kontextu vyučování o dokonalosti lásky, k níž jsou jeho učedníci voláni. (Srov. Mt 5,43-48) Mezi konkrétními úkony lásky dokonce i k nepřátelům a výzvou k naprosté dokonalosti je tedy položena zřejmá souvislost. Být dokonalý, být svatý jako Bůh, tedy znamená milovat stejně bezvýhradně jako On. Což předpokládá, že musíme získat podíl na Boží přirozenosti, abychom byli schopni aktu dokonalé lásky pramenící z jeho Božské vůle. Slova věroučné konstituce o církvi *Lumen gentium* nás ujišťují, že to, co po nás nebeský Otec ústy svého Syna žádá, také umožňuje:

Všem totiž seslal Ducha svatého, aby je v nitru vedl k milování Boha z celého srdce, z celé duše, z celé mysli a ze všech sil (srov. Mk 12,30) a ke vzájemné lásce, jako Kristus miloval je (srov. Jan 13,34; 15,12). Kristovi následovníci, povolání od Boha ne na základě svých skutků, ale z jeho rozhodnutí a milosti, a ospravedlnění v Pánu Ježíši, se stali při křtu víry opravdu Božími dětmi a účastníky Boží přirozenosti, a proto skutečně svatými. Mají tedy svým životem toto přijaté posvěcení s Boží pomocí uchovávat a zdokonalovat.⁷

Pokřtěný, tedy ponořený do Krista, přijímá skrze tuto svátost plnost života a zároveň je vybízen, aby Boží milost nepřijal nadarmo. (Srov. 2 Kor 6,1) Kdo skrze křest nastoupí cestu svatosti, je tak spoluprací s přijatou milostí uschopňován k dokonalosti lásky, čímž naplní Boží vůli, jíž je naše posvěcení! (Srov. 1 Sol 4,3)

⁷ Srov. *Dokumenty II. Vatikánského koncilu*. Přel. prac. skupina pod ved. Oto Mádra. 1. vyd. Praha : Zvon, 1995. Přel. z : Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II. Constitutiones, Decreta, Declarationes. *Lumen gentium*. čl. 40.

I.2 Stvoření k obrazu Božímu, povolání ke svatosti

Tuto dokonalost máme uskutečňovat **stáváním se tím, čím jsme**, obrazem Boha. Ježíšova výzva k dokonalosti po vzoru Otce je také připomenutím pravdy o člověku stvořeném jako obraz Trojjediného:

Lidské osoby jsou stvořeny k Božímu obrazu proto, aby se mohly stát účastnými na Boží přirozenosti (srov. 2 Petr 1,3-4) a aby tak měly podíl na společenství trojičného života a na Boží vládě nad viditelným stvořením. V srdci Božího úkonu stvoření je přítomno Boží přání vytvořit pro stvořené osoby prostor ve společenství nestvořených osob Nejsvětější Trojice, a to prostřednictvím jejich adoptivní účasti na tomto tajemství v Kristu.⁸

Život v souladu s touto ontologickou realitou je bytím ve vztahu k Bohu a druhým lidem. Jsme tím více sami sebou, čím jsme otevřenější, čím více jsme vztahem.⁹ Ve vztahu se odehrává osobní i meziosobní poznání, jen ve vztahu je možné milovat.¹⁰ **Svatý je tedy ten, kdo se vztahuje ke Svatému, kdo k němu přísluší.**¹¹

Opakem svatosti je tedy odmítnutí být odvozeným od Tříkrát svatého společenství Božských osob, **být na něm zcela závislým**. Výsledkem je izolace od zdroje života, zhroucení se do sebe a ztráta vlády nad stvořením. Upadnutí do bytí v nebytí, kde je si člověk sám sobě bohem, což je sama esence hříchu.¹²

I.2.1 Význam těla pro obraz Boha

Ve zprávě o stvoření člověka čteme, že „*Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.*“ (Gn 1,27) Naše bytí mužem, nebo ženou je konstitutivní prvek naší osobní identity.¹³ „*Podle Písma se tedy Boží obraz již od počátku projevuje v odlišnosti pohlaví.*“¹⁴

⁸ Srov. MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE., *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Přel. Ctirad V. Pospíšil. 1. vyd. Kostelní Vydří : KN, 2005. Přel. z: *Communione e servizio. La persona umana creata a immagine di Dio*, Città del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana, 2004. čl. 65.

⁹ Srov. RATZINGER, Joseph., *Eschatologie. Smrt a věčný život*. Přel. Helena Kozlová a Pavel Váňa. Brno : Barrister & Principal – studio, 2004. Přel. z: *Eschatologie – Tod und ewiges Leben*, Regensburg : Friedrich Pustet, 1990. s. 101.

¹⁰ Srov. MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE., *Společenství a služba, ...* čl. 40.

¹¹ Srov. JAN PAVEL II., *Novo millennio ineunte*. Praha : Sekretariát ČBK, 2001. čl. 30.

¹² Srov. RATZINGER, Joseph., *Eschatologie, ...* s. 101.

¹³ Srov. MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE., *Společenství a služba, ...* čl. 33.

¹⁴ Tamtéž.

První lidé se nacházeli v prvotním stavu svatosti, poněvadž **byli zcela závislí na Dárci života**. Byli s ním niterně spojeni a zároveň prostřednictvím těla zasazeni do materiálního světa, kde byli jeho svědky. Můžeme říct, že v jistém smyslu byli první lidé pro svět hmoty svátostí Boha, neboť skrze svou pohlavně diferencovanou tělesnost byli zasazeni do světa a stali se tak viditelným obrazem Neviditelného.¹⁵

Tělo je totiž „*svědek stvoření jako fundamentálního daru, dále pak svědek Lásky jako pramene, z něhož se zrodilo samo darování.*“¹⁶ Tělo vyjadřující mužství pro ženství a naopak, volá po společenství těchto dvou osob.¹⁷ Zcela jedinečně se toto povolání ke společenství dle Božího obrazu projevuje, když muž a žena pokračují v logice vzájemného darování, skrze něž a pro něj byli stvořeni, přilnou k sobě, spojí se v manželství,¹⁸ a skrze toto bytí jedním tělem darují nový život.¹⁹ Je to právě dynamika vzájemného daru a z něho povstalého nového života, která činí z manželství svátost – zjevení Boha, darující se Lásky.

I.3 Boží jednání prostřednictvím manželství v dějinách spásy

Vzájemným darováním přinášet a rozvíjet život, tak bychom mohli shrnout smysl manželství. Tento způsob zjevování Boha hřích zatemnil, nicméně nemohl zničit. Izrael si je v celých dějinách spásy dobře vědom, že manželství je nejen základem společenského řádu, ale také místem, do něhož Hospodin vstupuje svým spásonosným jednáním. Odehraje se tak vyvolení celého národa, který v Izákovi vzejde, proti vši naději, ze spojení Abraháma a Sárý. (Srov. Gn 21,1-3) Na naléhavou prosbu je Ráchel a Jákobovi dán syn Josef, který ač zrazen a prodán od vlastních bratrů později zachrání svůj rod před smrtí hladem. (Srov. Gn 47,11-12) S podobnou naléhavostí si Chana vyprosí syna Samuela. (Srov. 1 Sam 1,20) Pohotovost, s jakou tento vymodlený chlapec odpovídá na Boží volání, se stane vzorem pro všechny, kdo Volajícímu chtějí sloužit. (Srov. 1 Sam 3,10) Knihy Tobiáš a Píseň písní jsou každá svým

¹⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*. Přel. Josef Koláček a kol. 3. rozš. vyd. Praha : Paulínky, 2006. s. 440.

¹⁶ Tamtéž, s. 80.

¹⁷ Srov. tamtéž.

¹⁸ Srov. Gn 2, 24.

¹⁹ Srov. Gn 1,28.

způsobem nejen oslavou krásy a věrnosti lidské lásky, ale také žárlivé lásky Hospodinovy ke svým synům a dcerám. Tato paralela mezi manželskou věrností a uctíváním Boha Izraele, stejně jako ta mezi cizoložstvím a modloslužbou se stane základním tématem četných prorockých výzev k pokání. (Srov. Iz 50, 1-3; Oz 2,4-19)

Celý národ Izraele a každý jeho příslušník zvlášť je volán ke stejné věrnosti Svatému jakou mají žít muž a žena v manželství. Proto nijak nepřekvapí, že při příchodu Jana, předchůdce Páně na svět je silně zdůrazněno jeho narození ze vztahu Zachariáše a Alžběty skrze spásonosný zásah Boží moci. (Srov. Lk 1,5-25)

I.3.1 Ježíšův rodokmen

Když se naplnil čas, přivádí Panna (Srov. Lk 2,6) na svět Věčného. Dokonalý Obraz Otce přichází na svět do kontextu obrazu Božího, jímž je manželství jím ustanovené. Lukášovo evangelium tuto skutečnost podtrhuje uvedením Ježíšova rodokmenu, který sahá od Josefa až k Adamovi, „*kteřý byl od Boha.*“ (Lk 3,38) Adam a Eva stvořeni jako obraz Boha předávají tento, byť hříchem porušený obraz, jímž jsou oni sami, svým dětem a to skrze manželství, jež je uskutečňováním tohoto obrazu – vztahového bytí. Při početí je tak od Adama až po Ježíše tvořen s každým člověkem stále nový Boží obraz. Boží Syn tak svým spojením s lidstvem očišťuje Boží obraz, jímž je muž a žena. Tím, že se stáváme syny v Synu, se stáváme obrazem v Obrazu.

I.4 Obnovení manželství v Kristu

Je-li skrze Ježíšův život, smrt a vzkříšení obnoven Boží obraz v člověku, dochází v logice, kterou jsme výše nastínili, také k obnovení manželství. Tato obnova má dvojí rozměr. „*Svátostná povaha manželství není pouze modelem a obrazem svátosti církve (Krista a církve), nýbrž je také podstatnou částí nového dědictví, totiž svátosti vykoupení, již byla církev obdarována v Kristu.*“²⁰

²⁰ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 449.

I.4.1 Svátost manželství jako obraz vztahu Krista a církve

Chápání svátosti manželství jako obrazu vztahu Krista a církve má oporu v učení svatého Pavla. Muž má ženu milovat tak, „*jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil a očistil křtem vody a slovem.*“ (Srov. Ef 5,25-26). Na jiném místě (Mt 9,15) se Ježíš nazývá Ženichem, který je s námi. Kristus jako Božský Ženich má za snoubenku církev, ale také domácí rodinnou církev a každého z jejích členů zvlášť. Je nejen vzorem dokonalé sebeobětující se lásky, ale zároveň také jejím zdrojem. Odpovědět na tuto lásku obnovující plně naši vztahovost je povolán každý Kristův učedník osobně. Zcela jedinečně však tato odpověď zaznívá ve svátosti křesťanského manželství, neboť zde se specificky rozvíjí vzájemné dávání a přijímání lásky, z níž povstává nový život. Křesťanské manželství tak „*představuje vznešenou formu společenství mezi lidskými osobami a také jednu z nejlepších analogií trinitárního života.*“²¹

I.4.2 Svátost manželství jako integrální součást ekonomie vykoupení

Ježíš v rozhovoru s farizeji potvrzuje existenci a nerozlučitelnost manželství. Zdůrazňuje, že kdo propustí manželku a ožení se s jinou, dopouští se cizoložství. (Srov. Mt 19) Na jiném místě říká, „*že každý kdo hledí na ženu chtivě, již s ní zcizoložil ve svém srdci.*“ (Mt 5,28) Manželství tedy nepřipouští tělesné cizoložství, ale stejně tak je v rozporu s ním i žádostivý pohled, který je cizoložstvím srdce. Žádostivý pohled totiž nevidí v tělu druhé osoby pozvání ke společenství, ale jen objekt, který si chce podmanit, aby uspokojil svou vášeň. Žádostivost je popřením vztahového rozměru lidské bytosti. Žádostí ovládaný člověk totiž v druhém nevidí osobu, nemůže s ním tedy navázat vztah. Odcizuje se sám sobě a propadá se do samoty sobectví. Což je v nesmiřitelném rozporu se svátostí manželství.

Křesťanské manželství však čerpá z pokladů vykoupení a samo tvoří součást ekonomie vykoupení.²² Manželé spojení v Kristu jsou totiž Duchem svatým obnovováni v hloubce svého lidství, aby dbali na důstojnost

²¹ MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE., *Společenství a služba*, ... čl. 39.

²² Srov. JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 450.

„jejich ženství a mužství, se zřetelem k tělu.“²³ Mají v sobě rozvíjet pohled na tělo osoby opačného pohlaví jako na ono znamení společenství, jak jsme o tom již dříve pojednali. Vědomí našeho vlastního těla nás tak začne naplňovat vděčností, neboť při pohledu na něj se rozpomeneme na Původce, jehož jsme obrazem. Ke stejné vděčnosti nás povede i pohled na tělo druhých. Stejně tak křesťanští manželé objevují důstojnost manželského spojení v těle jako specifickou formu osobního společenství.

Tělo se tak postupně stává spojencem Ducha svatého a společně pracují na vymýcení tělesné žádostivosti, ale také žádostivé chtivosti po majetku, počtách a vůbec všem, na čem si v životě lze zakládat. (Srov. 1 Jan 2,16)

Manželství obnovené v Kristu tak není lékem na žádostivost, ve smyslu jejího usměrnění, ale společenstvím manželů s Kristem v jejich středu, svátostí vykoupení. Ta stojí na vzájemném daru lásky a jako takové vytěšňuje sobeckou žádostivost ze svého středu. Vedeni Duchem Božím tak rostou manželé ve svatosti, neboť čím dál plněji závisí na Dárci života a postupně vykreslují věrnější obraz Neviditelného. Slovy Jana Pavla II., **je milostí i étosem**;²⁴ milostí pro proměnu života a étosem k uskutečnění.

I.5 Eschatologická perspektiva manželství

Svätost manželství stejně jako ostatní svátosti přes práh smrti nepřejde. Tam kde bude plnost poznání a lásky, nebude již třeba znamení, mezi něž svátosti patří. Avšak to, co je pro manželský život charakteristické, totiž otevřenost ke vztahu a vzájemná výměna lásky zde bude uskutečněno v plnosti. Proto můžeme bez obav označit tento rozměr jako prorocký vzhledem k realitě života v příbytku Otce.

Nicméně ti, kteří do stavu věčné blaženosti vstoupí, vděčí za svůj původ vztahu muže a ženy. Manželství tak nese lidský rod, jenž vzešel z náruče Otcovy, avšak kvůli svévolné pýše byl raněn hříchem, dějinami spásy. V plnosti času skrze něj vystoupí Spasitel, vykoupí ho a potvrdí jeho směřování zpět k Otci. Manželství je lidskému rodu nabídnuto, abychom skrze něj mohli najít „*rozměr*

²³ JAN PAVEL II., *Teologie těla*, s. 459.

²⁴ Tamtéž, s. 460.

vnitřního člověka (Ef 3,16), o němž mluví apoštol, a tak dosáhli svatosti.²⁵ Od první do poslední generace lidského rodu tak protékají dějiny spásy přes manželství a rodinu.²⁶

I.6 Způsoby žití svatosti v manželství a rodině

Poté, co jsme ve stručnosti nahlédli alespoň některé aspekty manželství jako cesty svatosti v dějinách spásy, od okamžiku stvoření k Božímu obrazu po práh věčnosti, zastavme se nyní u manželství a rodiny v současnosti. Povšimneme si, k čemu jsou manželé na cestě svatosti konkrétně voláni. Jaké jsou prostředky růstu na této cestě a jakých úkolů je třeba se zhostit. Kristův dar církvi, v podobě obětování života za její posvěcení, se totiž proměňuje v imperativ křesťanského života.²⁷ „*Neboť toto je vůle Boží, vaše posvěcení!*“ (1 Sol 4,3a)

I.6.1. Místo modlitby v manželském životě

Modlitba je samou duší křesťanského manželství. Kde jinde mají manželé čerpat sílu k překonávání obtíží každodenního života, ochotu ke smíření (Srov. Ef 4,26), útěchu v obavách o správné směřování dětí, útočiště před strachem z budoucnosti, nemoci, ztráty zaměstnání či jiného ohrožení.

V modlitbě také manželé sdílí s Původcem lásky radost ze všeho, z čeho jsou utkány jejich dny. Od radosti z drobných pokroků jejich malého potomka či šťastného návratu manželky z dlouhé cesty, až po tichou kontemplaci nově narozeného života.²⁸

V modlitbě také může vytrysknout chvála dobrého Boha, který se svobodně rozhodl nás volat k životu a dát nám podíl na své lásce.

Má-li být rodina školou modlitby, je potřeba, aby kromě osobní modlitby nechyběl i čas modlitby v rodinném kruhu. Nemáme tím na mysli jen proces náboženské socializace, kdy se dítě naučí základní modlitby či znamení kříže.

²⁵ Srov. JAN PAVEL II., *Dopis rodinám papeže Jana Pavla II. z 2. 2. 1994*, Praha : Sekretariát ČBK, 1994. čl. 23.

²⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Dopis rodinám*,... čl. 23.

²⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Novo millennio ineunte*, čl. 30.

²⁸ Osobně jsem nezažil hlubší úžas a projev Boží dobroty, než při pohledu na našeho čerstvě narozeného syna, který tu nebyl, být nemusel a najednou je navždy povolán k životu. Jak vysvětlit toto povstání lidské osoby z nebytí?

Rodiče by při této modlitbě měli být pro své děti svědky živé víry v Toho, ve kterého uvěřili.

Což je těžko představitelné, chybí-li manželům časté přebývání v důvěrném rozhovoru s tím, který je miluje.²⁹ Nezbytnou podmínkou je také setkávání s tím, ve kterého uvěřili prostřednictvím pozorné a rozjímavé četby Písma, aby Boží slovo mohlo svou silou postupně proměňovat srdce manželů a přinášet skrze ně hojný užitek. (Srov. Mt 13,1-23)

Ba co víc, z dynamiky manželství jako obrazu Božího, zjevujícího věčnou výměnu lásky v nitru Trojice, vyplývá, že vědomím Boží blízkosti a vzájemné lásky manželů by měl být obydlen životní prostor rodiny, aby byla skutečným domovem. Děti tak už od mateřského lůna mohou vrůstat do láskyplného společenství jejich rodičů, které jim tak je obrazem i svědectvím o Trojjediném.

I.6.2 Liturgický a svátostný život manželů

Nezbytná se jeví také intenzivní účast manželů na liturgické modlitbě. Neboť je to právě společné slavení liturgie, při němž se jednotlivci či celé rodiny – domácí církve – scházejí k oslavě Boha a zakoušejí své náležení k „*jedinému Božímu lidu přítomnému ve všech národech země*“.³⁰

Liturgie je tedy místem, kde dochází k intenzivnímu sjednocení věřících se vzkříšeným Pánem, který je uprostřed nich, a proto z ní „*a především z eucharistie, jako ze zdroje [...] proudí milost*“³¹ která manžele sjednocuje v Kristu a uschopňuje ke svědectví a službě, k nimž jsou na konci slavení rozesláni. Děti se tak od svých rodičů mohou učit, kde najít nevyčerpatelný zdroj pravé lásky.

Patně nic nezpůsobuje manželům takovou bolest jako narušení jejich vzájemné výměny lásky. Jakýkoliv nesvár je pocíťován jako bolestné zranění, neboť srdce manželů jsou vůči sobě otevřena ve zvláštní spřízněnosti a propojenosti. Tato hluboká bolest je projevem oslabení perichoretické dynamiky a zároveň svědectvím o realitě analogie manželství ve vztahu k trojičnímu životu, jak jsme uvedli v kap. I.4.1. Jedná se o narušení onoho

²⁹ Srov. Sv. TEREZIE Z AVILY., *Vlastní životopis*, 8. In: *Katechismus katolické církve*. Přel. Josef Kolářek. 1. vyd. Praha : Zvon, 1995. Přel. z: *Catéchisme de l'Église catholique*. čl. 2709.

³⁰ Srov. *Dokumenty II. Vatikánského koncilu*. *Lumen gentium*, čl. 13.

³¹ Tamtéž, *Sacrosanctum concilium*, čl. 10.

jedinečného obrazu Božího, jímž manželství je. Proto je nutné nejen smíření na lidské rovině mezi manžely, ale také očištění tohoto obrazu Otcovým milosrdenstvím ve svátosti smíření.

Tímto vědomým úkonem vyjítí ze sebe a „*obrácením se ke Kristu*“³² vykonávají manželé jistým způsobem obnovu svého manželského slibu. Tímto odvrácením se od sebe a přimknutím se ke Kristu Ježíši, který „*způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil*“ (Fp 2,6-7a) v nich Duch svatý totiž obnovuje a posiluje schopnost vzájemného přijetí a darování se.

I.6.3 Rozměr svědectví v životě manželů

Toto rozhodné a obnovované obrácení se ke Kristu a postupně prohlubovaná kontemplace jeho tváře začne v manželích nést ovoce srdce proměňovaného Boží láskou. Obraz Boží, který v sobě nesou, bude čím dál jasnější z jejich slov, činů i tváří. (Srov. Ex 34,35; Ž 34,6; Mt 17,2) Tato opětovným návratem rostoucí radost z hledění na tvář Milovaného pobízí manžele k vydávání svědectví o jejím zdroji.

Neboť „*kdo se skutečně setkal s Kristem, nemůže si to nechat pro sebe, ale musí o tom hlásat druhým.*“³³ Manželé jsou tak přirozeně voláni vydávat svědectví o Kristu v okruhu své rodiny, přátel, sousedů či kolegů v zaměstnání. Zkrátka tam, kde bydlí, žijí a pracují, být solí země a světlem světa. (Srov. Mt 5,13-16)

Zdá se, že zvláštním znamením času je nasazení nejen manželů, ale i celých rodin v misijním úsilí v úzkém slova smyslu. Tato dynamika se týká zvláště nových komunit a hnutí. Ať už je to například vyslání rodiny na misie do cizí země, jak se to děje u rodin k tomu povolaných ze společenství Neokatechumenátní cesty.³⁴ Nebo o radikální život chudoby, čistoty a poslušnosti v souladu s životním stavem v domech Komunity Blahoslavenství,

³² *Katechismus katolické církve*, čl. 1426.

³³ JAN PAVEL II., *Novo millennio ineunte*, čl. 40.

³⁴ <http://www.camminoneocatecumenale.it>

kde takto povolání manželé ve společenství s bratry a sestrami zasvěceného života žijí dle svého specifického charismatu ve službě místní církvi.³⁵

V poslední době se také mužové a ženy s dlouholetou zkušeností manželského života s Ježíšem v jejich středu čím dál častěji ujímají snoubenců a mladých manželských párů a uvádějí je do umění žití plodného vztahu. Máme za to, že tato forma svědectví je mimořádně cenná a povzbuzující v současném kulturním kontextu, kdy jsou smysl a hodnota manželství zastírány a zpochybňovány.

Zcela mimořádným svědectvím o Ježíši a jeho oběti pro nás je nesení bolesti a utrpení, které běh času přináší, zvláště pak dlouhých nemocí a zkoušky ovdovění, jež přichází po odchodu milovaného partnera. Pokud manželé během let spolupracovali s milostí, a dosáhli značného stupně proměny jejich srdce od sebeoslavování k vydání se pro druhého, může pak snášení utrpení, které patří ke konci téměř každého manželství, přinést hojné plody pro své blízké i celou církev. (Srov. Jan 12,24)

I.6.4 Rozměr služby v životě manželů

Je to také onen kontemplativní pohled na Syna našeho Otce, který nám v Duchu svatém umožňuje rozpoznat ve tváři trpících syny a dcery téhož Otce. Jelikož jsme synové a dcery Otce v Synu, jsme také Synovi bratři a sestry. Co víc, Syn se výslovně ztotožňuje se svými potřebnými bratry a sestrami (Srov. Mt 25,31-45). Ježíšova výzva, abychom mu sloužili v chudých a potřebných, platí obecně pro všechny křesťany. Zvláště naléhavě by se však měla dotýkat manželů. Jak by se totiž mohli těšit ze vzájemné lásky, kdyby odmítali přijmout ty, kdo nějakým způsobem trpí? Toto odmítnutí by vedlo k uzavření se do sebe, popření oné esenciální vztahovosti, a v konečném důsledku k úpadku vzájemné náklonnosti.

Prvotní, přirozenou rovinou služby potřebným jsou pro manžele ti, kteří se nacházejí v okruhu vztahů jejich rodiny. Péče o umírajícího dědečka, pomoc s chodem rodiny, v níž je někdo těžce nemocný, podpora rodiny, která se ocitla bez příjmů či útěcha a hmotná pomoc náhle ovdovělé ženy s malými dětmi,

³⁵ <http://beatitudes.org>

to je jen náhodný výčet konkrétních situací, jež se dějí v našem okolí. Kdo jiný by měl soucítit a vědět jak konkrétně pomoci, než členové jiné rodiny?

Mnozí manželé po tvrdé konfrontaci s nějakou bolestnou událostí zakládají spolu s dalšími, kteří prožili podobné skutečnosti, občanská sdružení na pomoc těm, kdo se do takové situace dostávají také. Nebo se jinak politicky angažují k nápravě nějaké nespravedlnosti ve společenském řádu. Uskutečňují tak bytostnou touhu po proměně světa v duchu toho, v co uvěřili.

Jednou ze základních složek rodinného života je práce. Ta ve svém subjektivním smyslu patří nedílně k osobnímu povolání každého člověka. Neboť vyvěrá z jeho bytí jako obrazu Božího, k němuž patří, že člověk „*je schopen plánovité a cílevědomé činnosti, [...] rozhodovat o sobě a tihnout k sebeuskutečnění.*“³⁶ Což je vyjádřeno v příkazu k podmanění země. (Srov. Gn 1,28) Výkon práce ve shodě s evangeliem je dalším úkolem, se kterým se musí každá křesťanská rodina vypořádat. Křesťané mohou na poli práce svědčit o její důstojnosti, neboť skrze ni uskutečňují své povolání k obrazu Božímu. Svým čestným, odpovědným a tvořivým způsobem k práci dosvědčovat její význam pro člověka. A ti, kteří zaměstnávají nebo vedou jiné lidi, by ve všem svém rozhodování měli s podřízenými zacházet jako s osobami, a ne prostředky k vytvoření zisku. Měli by tak ukazovat, že cílem každé práce je zase člověk.³⁷

I.6.5 Výchova pojímaná jako služba rodičů dětem ve světle svědectví žitého evangelia

Darování a podpora života patří k samé podstatě manželství, a to jak tělesně tak duchovně. Dát život dítěti můžeme bezesporu považovat za nejpřirozenější způsob uskutečnění tohoto rozměru manželského povolání v obou jeho rovinách. Chvíle početí dítěte, která z manželů tvoří rodiče je okamžikem dlouhodobého závazku tuto novou lidskou bytost chránit, rozvíjet a připravit na samostatný vstup života. Výchovu dětí můžeme považovat za formu svědectví

³⁶ JAN PAVEL II., *Laborem exercens*, čl. 6. In: PAPEŽSKÁ RADA PRO MÍR A SPRAVEDLNOST. *Kompendium sociální nauky církve*. Přel. Ctirad V. Pospíšil. 1. vyd. Kostelní Vydří : KN, 2008. Přel. z: *Compendio della dottrina sociale della Chiesa*, Città del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana, 2004. čl. 270.

³⁷ Srov. tamtéž.

a služby dětem, které od svých rodičů spontánně očekávají pomoc a odpovědi na otázky života. Zde mají rodiče krásný a nelehký úkol uskutečnit svůj úkol předávání života i ve formě duchovní. O významu lidské výchovy se papež Jan Pavel II. v *Dopisu rodinám* z 2. 2. 1994 vyjadřuje takto:

O božské pedagogice nás plně poučilo věčné Boží Slovo, které svým Vtělením zjevilo člověku pravý a úplný rozměr jeho povolání: Boží synovství. A zjevilo tak i skutečný význam lidské výchovy. *Skrze Krista je veškerá výchova v rodině i mimo ni včleněna do spasitelného rozměru božské pedagogiky*, která se vztahuje na lidi i rodiny a vrcholí ve velikonočním tajemství smrti a vzkříšením našeho Pána. Z tohoto "srdce" našeho vykoupení tryská každý křesťanský výchovný postup, jenž zároveň nepřestává být výchovou k plnému lidství.³⁸

Výchova v křesťanské rodině tedy staví na životodárném poselství evangelia. Skrze vštěpování hodnot, postojů a návyků ve shodě s radostnou zvěstí se tak v uctivém dialogu³⁹ s jedinečnou osobností každého dítěte utváří jeho osobní kultura. Rodiče jako ti, kteří dítěti darovali život, zůstávají odpovědni za obsah výchovy, i když na tomto procesu spolupracují s dalšími lidmi i institucemi. Proto je klíčové, aby výběr vychovatelů a školy mohl být v co nejlepší shodě s duší výchovy, jíž je evangelium.

Tento výchovný proces má směřovat k sebevýchově.⁴⁰ Ta nastává v okamžiku dostatečné zralosti dítěte a od této chvíle mladý člověk přijímá plnější odpovědnost za svůj život a s tím také odpovědnost za rozhodnutí pro evangelium jemu předložené a jeho následné naplňování. V této souvislosti nabývá klíčovou roli přikázání „*Cti svého otce i matku*“ (Ex 20,12a), neboť proces postupného osamostatnění se probíhá u dospívajícího člověka nezbytně také prostřednictvím vymezení vůči těm, kdo celou jeho předchozí výchovu vedli, tedy vůči rodičům.⁴¹ Dospívající děti budou patrně snadněji ctít své rodiče, pokud byly svědky toho, že jejich otec a matka prokazovali úctu jejich vlastním rodičům. Je-li výchova prosycena ovzduším vzájemné úcty rodičů k dětem, lze snad očekávat, že také sourozenci mezi sebou budou postupně vrůstat do vztahů úcty a překonávat potíže a konflikty spojené s potřebou pozornosti, vytvoření si vlastního místa v rodině apod.

³⁸ JAN PAVEL II., *Dopis rodinám*,... čl. 16.

³⁹ Srov. tamtéž.

⁴⁰ Srov. tamtéž.

⁴¹ Srov. tamtéž.

„V kontextu výchovy nesmí zůstat stranou ani zásadní otázka volby povolání, a v jejím rámci zvláště příprava na manželský život.“⁴² Vztah a úlohu rodičů k jejich dospívajícímu či dospělému potomku lze do jisté míry porovnat s příběhem kněze Élího, a jemu do péče svěřeným chlapcem Samuelem. (Srov. 1 Sam 3,1-10) Élí, přivyklý hlasu Hospodina, pomáhá mladému Samuelovi rozlišit, že ho volá Pán. Zkušenost rodičů může být cennou pomocí při volbě povolání jejich dětí. Oni totiž ve svém čase své povolání rozlišili a následovali a měli by být uvyklí na Hospodinovo vedení v jejich životě. Zároveň však to, k čemu Pán volá jejich dítě, je pro ně tajemstvím, stejně jako vyvolení jejich dítěte k životu. Vždyť nejedna matka se v očekávání narození dítěte nejen bytostně raduje z nového života, ale zároveň si klade otázku, čím bude to maličké, jenž přivede na svět. Rodiče tak mohou být svědky a rádci při procesu zrání povolání jejich dítěte, jehož realizace povede ke vstupu dítěte do samostatného života.

⁴² Srov. JAN PAVEL II., *Dopis rodinám*,... čl. 16.

KAPITOLA II.

ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH MANŽELŮ MARTINOVÝCH

Ve druhé kapitole představíme životní příběh Louise Martina a Zélie Guerinové. Nejprve se krátce zastavíme u jejich kořenů, postav rodičů z obou stran a také budeme sledovat jejich samostatné životy do chvíle svatby. Následující podkapitoly věnujeme jejich manželskému životu. Poté se zaměříme na život rodiny Martinových v Lisieux, po smrti paní domu. Závěrečná část této kapitoly bude patřit ohlédnutí za stoletím cesty k jejich společnému blahorečení.

II.1 Rodové kořeny a svobodná léta Louise Martina

Pro lepší poznání osobností manželů Martinových se nejprve krátce zastavme u jejich původu.

Rod Martinových je od 16. století dosvědčen v matrikách městečka Athis-de-l'Orne, v Normandii. Nepřerušenu linii, z níž se otec našeho blahoslaveného, Pierre-François Martin narodil roku 1777, lze vysledovat do roku 1692.⁴³ Jejich rod tedy patřil k místním starousedlíkům hluboké víry, od níž je neodvrátila ani revoluce roku 1789. Roku 1799 vstupuje do armády, během tažení do Belgie, Pruska a Polska je postupně povyšován. Po definitivní porážce Napoleona je v obnovené královské armádě povýšen na kapitána a odvelen do Lyonu.⁴⁴

Zde se setkává s kapitánem Nicolasem Boureauem, svým pozdějším tchánem. Osmnáctiletou Marie-Anne-Fannie Boureauovou si bere v roce 1818, poté co za jejího otce, který byl ve finančních potížích, uhradí věno předepsané důstojnickému stavu.⁴⁵ Z tohoto svazku vzejde pět dětí. Třetím z nich je Louis-Joseph-Aloys-Stanislas Martin. Na svět přijde v Bordeaux dne 22. srpna 1823, zatím co jeho otec je na svém posledním válečném tažení ve Španělsku, na němž se kromě válečných dovedností proslavil i mimořádnou zbožností.⁴⁶

⁴³ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 11.

⁴⁴ Srov. tamtéž.

⁴⁵ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 23.

⁴⁶ „Vojenský kaplan přidělený k jednotce mu říkal, že se mnozí podivují, když ho vidí během mše zůstávat tak dlouho na kolenou po proměňování. Odpověděl: „Řekněte jim, že je to tak, protože věřím.““
Srov. tamtéž, s. 25.

Posádkový život dál vedl rodinu Martinových do Avignonu a posléze do Štrasburku. Na posledně jmenovaném místě sloužil Louisův otec na místním velitelství. Louisovi se zde od šesti let dostává oficiální vojenské výchovy na náklady státu. Ačkoliv byl takto vzděláván pouze rok a půl (poté odchází kapitán Martin do důchodu) uchová si rysy této výchovy po celý život – smysl pro pořádek, udržování fyzické zdatnosti, lásku k vlasti.⁴⁷ Penzionovaný důstojník Martin se touží vrátit do rodné Normandie, kvůli výchově dětí však nesměruje do Athisu, ale do většího Alençonu,⁴⁸ píše se rok 1831.

Toto město mělo v době, kdy se zde Martinovi usazují přibližně 14 000 obyvatel. Bylo především centrem výroby velmi ceněné alençonské krajky a regionálně významným trhem zemědělských produktů.⁴⁹

Z prvních jedenácti alençonských let máme o rodině Martinových jen nepatrné zmínky, které však dosvědčují hlubokou víru otce rodiny.⁵⁰ O Louisovi z té doby nevíme prakticky nic.

Informační vakuum však končí roku 1842, kdy devatenáctiletý Louis odchází do bretaňského města Rennes, k bratranci svého otce – Louisovi Bohardovi, aby se u něj vyučil hodinářskému řemeslu. Z té doby se nám zachovaly dva k sobě svázané sešity, do kterých si mladý muž opisoval texty, jež ho zaujaly. Kromě jasné preference Chateaubrianda z nich můžeme vyčíst jeho lásku k cestování, přírodě, krásné literatuře i poezii, jeho ušlechtilost, stejně jako odpor k fanatismu. Přehlednost a úhledné písmo zase svědčí o již zmíněném smyslu pro pořádek a detail.⁵¹ Ačkoli si Bretaň opravdu zamiloval, do Alençonu se vrací v bretaňském kroji, nezůstává v tomto regionu a odchází do Štrasburku k příteli svého otce, jímž je Aimé Mathey, aby se zde zdokonalil v hodinářském řemesle. Cestou využije chvíle volna a navštíví Švýcarsko, kde ho zaujme zvláště společenství augustiniánů v průmysku Grand-Saint-Bernard, založené pro pomoc poutníkům a cestujícím při přechodu Alp. Tato zastávka ho nutí přemýšlet o svém povolání, nicméně následující dva roky věnuje své profesní formaci, jak už jsme uvedli výše.

⁴⁷ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 27.

⁴⁸ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 13.

⁴⁹ Srov. <http://fr.wikipedia.org/wiki/Alençon>

⁵⁰ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 30.

⁵¹ Srov. tamtéž, s. 32.

Zatím co jeho cestu po Švýcarsku v roce 1843 bychom mohli nazvat turistickou, na podzim roku 1845 vyrazí do průsmyku Velkého svatého Bernarda s jasným cílem – vstoupit k místním augustiniánům. Prior ho přijme laskavě, když však zjistí, že adept nemá klasické vzdělání a tím pádem neovládá nezbytnou latinu, požádá ho, aby se vrátil domů a své vzdělání doplnil. Tomuto úkolu se Louis v Alençonu houževnatě věnuje až do jara roku 1847, avšak neúspěšně.⁵²

Ve chvíli kdy je mu jasné, že jeho cesta nepovede do ticha, modlitby a služby v Alpách, rozhodne se dokončit studium hodinářského řemesla v Paříži. Ubytování nalezne u babičky z matčiny strany – Marguerite-Marie Boureau-Nayové. Ví dobře, že Paříž je místem, kde se denně setkává to nejlepší s tou nejhorší neřestí. Pokušením velkoměsta a proticírkevním náladám odolává díky pomoci Svaté Panny, jíž projevuje úctu zvláště každodenní modlitbou v kostele Notre-Dame des Victoires.⁵³ Zde je také svědkem revoluce roku 1848 a konce království ve Francii.⁵⁴

Roku 1850 se definitivně vrací do Alençonu. Podaří se mu získat vhodný dům k provozování svého hodinářského a klenotnického řemesla na ulici Pont-Neuf, kde se usadí i se svými rodiči. Louis je přátelské a družné povahy, avšak rozjímavého ducha. Dobře to vystihují dvě jeho oblíbené kratochvíle – hraní kulečníku, při němž mohl dobře uplatnit své bavičské vlohy a rybaření, při němž mohl číst a rozjímat. Mimoto mělo jeho rybaření blahodárný vliv na místní komunitu klarisek, již hojně zásoboval svými úlovky.⁵⁵ Kvůli potřebě ústraní koupil Louis odlehlejší pozemek, na němž stál Pavillon – osmiboká patrová věž, obklopená zahradou. Zde uskladnil své rybářské potřeby, chodíval sem číst, přemýšlet a modlit se. Toto místo mu zůstane velmi drahé, ponechá si ho až do své smrti.

Jeho firma vzkvétá, a tak mu neschází nabídky ke sňatku. Přesto však až do svých čtyřiatřiceti let zůstává svobodný. To jeho matce nepomáhá ke klidnému spaní, a tak postupně Louisovi vychvaluje jistou Zélie Guérinovou,

⁵² Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 23-25.

⁵³ Matka Boží je zde zvláště vzývána jako útočiště hříšníků.

Srov. http://www.notredamedesvictoires.com/accueil_franc.htm

⁵⁴ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis. č. 1.

⁵⁵ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 41.

se kterou se seznámila v krajkářské škole a Louis dokonce souhlasí, že se s ní setká.⁵⁶ Jejich náhodné setkání na mostě přes řeku Sarthe však nebude dílem nedočkavé maminky, ale Božího vedení.

II.2 Rodové kořeny a svobodná léta Zélie Guérinové

Rodina Guérinových má rovněž normandské kořeny. Otec Zélie, Isidore Guérin se narodil v selské rodině v Saint-Martin l'Aiguillon, v departementu Orne. Na svět přišel v předvečer revoluce, 6. července 1789. I jedna z jeho prvních vzpomínek je s touto dramatickou událostí spojena. Jeho strýc, Guillaume-Marin Guérin, co by kněz odmítl složit přísahu věrnosti republice. Když ho revolucionáři pronásledovali, skryl se do díže na chleba. Isidore nádobu zakryl poklopem a vesele se na ni se svými hračkami posadil. Pronásledovatele vůbec nenapadlo, že by se malý chlapec mohl chovat tak chladnokrevně a z domu odešli s nepořízenou.

V necelých dvaceti letech je odveden do armády, v níž bude sloužit až do pádu císařství. Vojenský život i uniformu však po rozpuštění armády postrádá, a tak roku 1816 vstoupí do řad četnictva. Tuto službu bude vykonávat až do penze.⁵⁷

V roce 1828 se ožení s třiadvacetiletou Louise Jeanne Macéovou, dcerou truhláře.⁵⁸ Mladá rodina se usadí v osadě Gandelain, v blízkosti obce Saint-Denis-sur-Sarthon do jejíhož četnického sboru je Isidore Guérin přidělen.⁵⁹ Postupně se jim narodí tři děti, které po celý život zůstanou v těsném vzájemném kontaktu. Nejstarší Marie-Louise se narodí do roka po svatbě a bude velkou důvěrnicí i oporou své sestry. Vstoupí do kongregace sester Navštívení Panny Marie v Le Mans. Marie-Azélie Guérinová přijde na svět 23. prosince 1831. Celý život jí ovšem nikdo neřekne jinak než Zélie. Poslední, s odstupem devíti let se narodí Isidore, budoucí lékárník v Lisieux.⁶⁰

⁵⁶ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 35.

⁵⁷ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 18.

⁵⁸ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 20.

⁵⁹ Srov. GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse de l'Enfant-Jésus (1831-1877)* 1. vyd. Lisieux : Office central de Lisieux, 1954. s. 15.

⁶⁰ Srov. MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 18.

Krátce před odchodem do penze prodává Isidore Guérin svůj majetek v Gadelain a roku 1844 se stěhuje do patnáct kilometrů vzdáleného Alençonu,⁶¹ kde obě děvčata navštěvují školu a hodiny katechismu. Na zřeteli má právě snadnější přístup svých dětí ke vzdělání. Jelikož je mu penze vyměřena na pouhých 297 franků ročně,⁶² přivydělává si truhlářským řemeslem. Paní Guérinová si rovněž kvůli přivýdělku otevře kavárnu. Je ovšem dosti nerudné povahy, a tak toto podnikání nemá dlouhé trvání.⁶³ O svém dětství a vztahu k matce Zélie Martinová jednoho dne napíše svému bratru: „*Moje dětství, moje mládí bylo smutné jako pohřební rubáš. Jestliže tebe moje matka rozmazlovala, tak na mě byla, a ty to víš, příliš přísná; ačkoliv byla přitom tak dobrá, neuměla se ke mně přiblížit a kvůli tomu jsem v hloubi srdce hodně trpěla.*“⁶⁴ Vztah s matkou byl tedy pro Zélii, která byla dosti jemné povahy, velmi komplikovaný. Můžeme se jen domnívat, zda její velká nemocnost mezi sedmým a dvanáctým rokem věku nebyla psychosomatické povahy stejně jako její prudké migrény, jež ji sužovaly během dospívání. Na druhou stranu otec, i když přísný a trochu morous, uměl svou lásku projevit a od svých dětí byl rovněž milován. Atmosféru smutku Zéliina dětství umocňuje fakt, že podle svých vzpomínek nikdy neměla ani nejmenší panenku, se kterou by si mohla hrát.⁶⁵

Zélii a její setře se v Alençonu dostane velmi dobrého vzdělání u sester z Kongregace Svatých srdcí Ježíše a Marie, kde projeví svůj velký slohový talent, jenž později zazáří v její korespondenci. Sestry kromě kvalitního vzdělání také studentky vychovávají ke konkrétním projevům služby a křesťanské lásky. Obě sestry jsou si velmi blízké a cítí se být povolány k zasvěcenému životu. Zatím co u starší sestry se toto povolání ukáže jako pravé, pro Zélii povede cesta svatosti skrze manželství. To však Zélii nebylo zřejmé od počátku. A tak v roce 1850 požádá v doprovodu své matky o vstup do Kongregace Milosrdných sester

⁶¹ Roku 1843 zde za 9625 franků koupil dům v ulici Saint-Blaise, který se stane rodným domem budoucí sv. Terezie z Lisieux a místem skonu Zélie Martinové. Rodina Martinových zde žila v letech 1871-1877. Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 21-22.

⁶² Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 20.

⁶³ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 22.

⁶⁴ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis. č. 15.

⁶⁵ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 19-20.

sv. Vincence z Pauly v Alençonu. Matka představená však nepřipouští pochybnosti a tuto žádost rázně odmítne.⁶⁶

Zélii, toto odmítnutí sice zasáhne, ale dlouho netruchlí. Prosí Matku Boží o ukázání směru pro další život. Odpověď na sebe nenechá dlouho čekat. 8. prosince 1851 uslyší zřetelný vnitřní hlas, který ji řekl: „*Nech vyrábět alençonskou krajku.*“⁶⁷ Okamžitě se přihlásí do místní krajkářské školy, kde se kromě mistrného zvládnutí řemesla vyučuje také vše, co souvisí s obchodem a řízením krajkářské dílny. Kvůli vtíravému zájmu ředitele tohoto zařízení o její osobu, opustí školu ještě před získáním diplomu. Zélie byla totiž inteligentní a pilná, ale také temperamentní a krásná. Proto ji také jistá osoba přemlouvala k usazení v Paříži, pravděpodobně kvůli výhodným vdavkám. Tuto možnost odmítla stejně rezolutně jako předtím ředitele krajkářské školy.⁶⁸

Ačkoliv byla Zélie zručná a nadaná, na podnikání s krajkou ji dělala nutnost cestovat pro zakázky do Paříže a jednat s cizími lidmi. Tuto obtíž na sebe ráda vzala její sestra Marie-Louise společně s otcem, který byl zase rád zpět mezi lidmi. Je opravdu s podivem, že dvě nezkušené sestry s nulovým kapitálem dokázaly rozjet prosperující dílnu, která zaměstnávala desítku žen a získat si důvěru jednoho z předních pařížských obchodníků s krajkou. Podařilo se jí najít vhodný způsob jak si vydělat na živobytí, avšak její srdce od chvíle, kdy pochopila, že není volána k zasvěcenému životu, toužilo po manželství a dětech.⁶⁹ Vhodného manžela jí pomohl najít vnitřní hlas, který jí předtím pomohl najít vhodné povolání. Při jedné procházce potkala na alençonském mostě sv. Leonarda muže, který ji velmi zaujal, a o němž ve svém srdci uslyšela: „*To jen, kterého jsem pro tebe připravil.*“⁷⁰ Jelikož Louisova matka už Zélii znala a vyhlédla si ji jako nevěstu pro svého syna, nebylo pro ni těžké spolu budoucí manžele seznámit.

⁶⁶ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 22-25.

⁶⁷ „Fais faire du Point d'Alençon.“ GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 16.

⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 16-17.

⁶⁹ Srov. tamtéž.

⁷⁰ „C'est celui-là que j'ai préparé pour toi.“ Srov. tamtéž.

II.3 Od panenského manželství k plnosti rodičovství

Tři měsíce po seznámení se Louise Martin a Zélie Guérinová spojili manželskou svátostí v prvních minutách dne 13. července 1858. Svatbu o půlnoci zvolili patrně kvůli tomu, aby se mohla odehrát v co největší intimitě a bez okázalosti. Tomu byl přizpůsoben i čas civilní svatby na místní radnici. Ta se odehrála o dvě hodiny dříve, tedy ve 22.00 dne 12. července 1858.⁷¹ Novomanželé se usadí v domě Martinových na ulici Pont-Neuf, kde budou obývat spodní, samostatné patro v těsné blízkosti Louisova hodinářství-klenotnictví.

Zpočátku se v tomto manželství patrně ještě silně projevovala nostalgie po neuskutečněném řeholním životě. Hned v den svatby odjeli totiž novomanželé za Zéliinou sestrou Marie-Louise, která vstoupila tři měsíce před svatbou do kláštera Navštívení v Le Mans, a později přijala jméno Marie-Dosithée. Zélie zde propláče řadu hodin nad definitivní ztrátou možnosti zasvěceného života, což Louis velice dobře chápal a těšil svou manželku.⁷² Možná k tomuto rozhodnutí přispěla i Zéliina naprostá neznalost „*věcí života*“, jak se tehdy říkalo.⁷³ V každém případě spolu žili prvních devět měsíců jako bratr a sestra. Z Louisových dochovaných zápisků je zřejmé, že toto řešení navrhl on a důkladně se zabýval otázkou teologické hodnoty takového manželství.⁷⁴ Nicméně na radu zpovědníka spolu přeci jen začali žít jako muž a žena.

II.3.1 Období radostného vítání dětí na svět

Po počátečním panenském období začíná na jaře roku 1859 radostné očekávání prvního dítěte. Radost z mateřství okusí paní Martinová 22. února 1860, kdy se jim narodí první dcera Marie.⁷⁵ Louis neskrývá své nadšení, ještě ten den běží s novorozencem ke knězi a nad křtitelnicí mu sdělí: „*To je poprvé, co mě vidíte u křtu, ale nebude to naposled!*“⁷⁶ Holčička je zdravá, silná

⁷¹ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 35.

⁷² Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... s. 21.

⁷³ Srov. MONGINOVA, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 23.

⁷⁴ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 37-38.

⁷⁵ Všechny děti Martinových nesou jako první křestní jméno Marie, včetně chlapců. Nazývají je však (kromě prvorozené) druhým, případně třetím křestním jménem.

⁷⁶ PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 43.

a bystrá, dosti svobodomyšlná a nezávislá. Už ve čtyřech letech se naučí číst.⁷⁷ Prvorozená se později stane důvěrnicí své matky a paní domu po její smrti.

Pravdivost Louisových slov se velice brzy potvrdí, neboť 7. září 1861 přichází na svět Pauline. Je živá, čiperná a milá.⁷⁸ Zdá se, že v této době je Zélie zcela naplňována svým mateřským posláním a v dopise svému bratru Isidorovi popisuje, kterak je tato maličká přítulná a jak posílá Ježíškovi jednu pusku za druhou.⁷⁹ Úsměvné je něžné vyprávění Zélie, podle něhož si Pauline už ve věku jednoho a půl roku vybírá ty nejhezčí šaty, když uslyší, že půjdou na procházku.⁸⁰ Milé děvče harmonické povahy začne velmi brzy projevovat známky vůdčí osobnosti, které v budoucnosti uplatní jako převorka Karmelu v Lisieux.

I když se obě holčičky dosti liší svou povahou, brzy se z nich stane nerozlučná dvojice a až na krátké přetržky prožijí celý život ve vzájemné blízkosti.

II.3.2 První stíny

Léonie, třetí dcera Martinových uvidí světlo světa 3. června 1863. Modrooké blondřaté stvořeníčko má velmi slabé zdraví a od počátku se nevyvíjí dobře. Její zdraví i komplikovaná výchova způsobí v budoucnu obě manželům velké starosti. Oba jí přesto či právě proto projevují velkou lásku a péči.⁸¹

Neklidem smíšeným s radostí je provázen příchod čtvrtého dítěte, Héléne. Narodí se 13. října 1864. Už během svého těhotenství píše Zélie svému bratrovi: *“...toto miminko půjde ke kojné, bohužel! Protože ho nebudu moct živit sama.”*⁸² Patrně pozoruje zbytnění prsní žlázy znemožňující tvorbu mléka. O rok později napíše svému bratru, který je lékárník, že ji znepokojuje cysta, kterou má v prsu a začíná ji občas bolet. Zvažuje i operaci, ale nemá důvěru v místní chirurgy. Také neví, co by si manžel počal v čase hospitalizace a rekonvalescence

⁷⁷ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 43.

⁷⁸ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 172.

⁷⁹ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 1.

⁸⁰ Srov. tamtéž, dopis č. 2.

⁸¹ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 47.

⁸² MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 8.

s péčí o rodinu.⁸³ Bratr ji spíše uklidní a zárodku nemoci přestává být v korespondenci věnována pozornost.

Nicméně Hélène je krásné dítě a u starostlivé kojné se jí daří dobře. Zélie se tímto odloučením sice trápí, ale radost ze zdárného vývoje převažuje.

II.3.3 Čas zkoušek

Období mezi lety 1865 a 1871, bylo pro rodinu Martinových časem zkoušek. Během necelých šesti let zemřou otcové obou manželů a čtyři jejich malé děti. Konec tohoto období je poznamenán prohranou prusko-francouzskou válkou.

Prvním úmrtím v domě bylo úmrtí Louiseva otce, kapitána Martina 26. června 1865. Oba manželé jsou zdrceni. Zélie ve své korespondenci přiznává, že smrt ji děsí.⁸⁴

Rodinnou atmosféru posléze protne záblesk radosti. Je jím narození prvního syna Josepha, 20. září 1866. Zélie byla nepokrytě šťastná. Musela pro svého chlapečka sice najít kojnou a tentokrát to opravdu nebylo blízko.⁸⁵ Ale byla velice spokojená se vzornou péčí kojné a pevným zdravím Josepha, který skvěle prospíval.⁸⁶ Když měla Zélie chlapečka u sebe, nemohla se na něj vynadívát, a už snila o tom, jak bude kázat. Ihned začala promýšlet pozdější zhotovení ornátu zdobeného alençonskou krajkou.⁸⁷ Chlapeček však umírá 14. února 1867, na zánět tenkého střeva⁸⁸ a radost z narození střídá zármutek ze smrti prvního dítěte.

Zélie se zjara téhož roku modlí nověnu ke sv. Josefovi.⁸⁹ Přesně devět měsíců po svátku tohoto světce, 19. prosince 1867, přivádí na svět chlapce, kterému dají opět jméno Joseph. Stejně jako prvního chlapce si ho bere k sobě Rosa Tailléová. Ta intuitivně cítí, že i tento vytoužený a vymodlený syn brzy

⁸³ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 13.

⁸⁴ Srov. tamtéž, dopis č. 14.

⁸⁵ Stala se jí Rosa Tailléová, selka žijící v Sémallé, osm kilometrů od Alençonu. Postupně se bude starat ještě o tři další děti Martinových, kromě Mélanie-Thérèse.

Srov. MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 86.

⁸⁶ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 19.

⁸⁷ Srov. tamtéž, dopis č. 21. pozn. č. 1.

⁸⁸ Srov. MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 87.

⁸⁹ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 49.

zemře. Její předtucha se naplní a milý kojeneček následuje svého staršího bratříčka 24. srpna 1868.

Zélie však ani nemá čas se z tohoto smutku vzpamatovat, neboť deset dní poté, 3. září, umírá její otec Isidore Guérin. Zélie se v dopisu své švagrové vyznává z lásky, jakou svého otce milovala. Nesnesitelný stav prázdnoty, který se rozprostřel v její duši po smrti druhého chlapečka a tatínka popisuje takto: „*Prošla jsem cestu, kterou jsem se ubírala před pěti týdny s mým děťátkem a mým otcem, nemohu vám popsat, co všechno jsem při tom zakoušela.*“⁹⁰ Na Zélie smutek těžce dolehne, má bolesti hlavy, zubů, zanícené hrdlo, horečnaté stavy, špatně spí a jen pozvolna se jí vrací chuť k jídlu. Uvědomuje si, že vypadá opravdu zle, dokonce tak, že mnozí si myslí, že brzy umře. Podle slov adresovaných bratrovi Isidorovi však má Zélie tolik práce a povinností, že si to nemůže dovolit.⁹¹

Zélie nade vše miluje rodinný život, proto také těžce nese odloučení od svých dvou nejstarších dcer, které na podzim roku 1868 posílá do penzionátu ke své sestře do Le Mans.

Přitom už je několik měsíců těhotná a prožívá bytostnou úzkost o život dítěte, které nosí. Touží, aby ho mohla alespoň pokřtít. Jedním dechem však vyjadřuje naději, že jí snad bude dáno vychovávat toto dítě déle, než své dva chlapce.⁹²

Céline se narodí 28. dubna 1869, strachu z její smrti čelí Zélie úkony odevzdání se do Boží vůle.⁹³ Céline skvěle prospívá, nikdy není nemocná. Po roce je odstavena a rodiče si ji berou domů. Dítě je velmi živé a pořád chce být s maminkou, takže Zélie konstatuje, že péče o ní jí zabírá tři čtvrtiny veškerého času.⁹⁴ Velmi připoutaná je nicméně také ke svému otci a chce chodit ven jen s ním. Po ulici pak se svým tatínkem droboučké děvčátko „*běhá jako králíček*“.⁹⁵ Zéliina touha se naplní vrchovatě, Céline se dožije vysokého věku a umírá jako poslední z dcer Martinových v roce 1959.

⁹⁰ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 39.

⁹¹ Srov. tamtéž, dopis č. 42.

⁹² Srov. tamtéž.

⁹³ Srov. tamtéž, dopis č. 45.

⁹⁴ Srov. tamtéž, dopis č. 56.

⁹⁵ Tamtéž.

Zatímco mají rodiče strach o Céline, zaútočí spalničky na pětiletou Hélène. Z nemoci se dítě sice uzdraví, ale zůstane ochablé a malátné. Postupně slábne a dne 22. února 1870 vydechne v náručí své maminky naposled. Zélie tuto smrt nese mimořádně těžce, celý život si bude vyčítat, že ke smrti svého dítěte přispěla nevhodnou stravou. Při každé další dětské nemoci bude tonout v nejistotě co dělat, aby svým dětem neublížila. Toto úmrtí prožívá zdaleka nejdramatičtěji. Svůj stav tělesný i duševní popisuje své švagrové takto:

Nejsem upoutána na lůžko, ale necítím se vůbec dobře, často mám horečku, lépe řečeno každý den. Netrpím nějak moc, avšak trvale mě bolí hlava a celkově jsem slabá; nemám žádnou energii, nemohu aktivně pracovat, nemám k tomu odvalu. Někdy si představuji, že pozvolna odejdu jako moje Helenka. Ujišťuji vás, že na životě moc nelpím. Od chvíle, kdy jsem to dítě ztratila, pociťuji žhavou touhu ji znovu uvidět; přesto ty, které zůstávají, mě potřebují a kvůli nim prosím Pána Boha, aby mě ještě několik let nechal na zemi.⁹⁶

Vzhledem k tomu, že o dva odstavce výše uvedená milá slova o droboučké Céline píše Zélie jen několik měsíců po smrti Hélène, vůle k životu v ní postupně zvítězila.

Události roku 1870 však ještě zdaleka nebyly u konce. Po osobní tragédii vstupuje do mnoha francouzských rodin také tragédie národní. 13. července vypukne prusko-francouzská válka, která se pro francouzskou stranu nevyvíjí nijak dobře.

Do tohoto válečného stavu porodí Zélie 16. srpna 1870 své osmé dítě. Život Mélanie-Thérèse však trval jen padesátku dní. Osvědčená kojná Rosa tentokrát žádného svého kojence neměla, a tak museli vyhledat jinou maminku. Ta se však o druhé dítě nedokázala dostatečně postarat. Když Zélie zjistí, že je její maličká nedostatečně vyživovaná je už pozdě a 8. října 1870 umírá Mélanie-Thérèse na podvýživu.

Louis, syn oddaného vojáka je při tom všem připraven pro případ mobilizace jeho generace jít bránit vlast. Zélie sice zvažuje všechna možná rizika s tím související, přesto však s touto eventualitou souhlasí. Sama dcera vojáka by opak považovala za nepřijatelnou zbabělost.⁹⁷ Louis sice není mobilizován, ale zúčastní se průzkumné mise, jež má za cíl sledovat sílu, složení a směr pohybu

⁹⁶ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale,...* dopis č. 54. In: MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 89-90.

⁹⁷ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s.78.

pruské armády v širokém okolí Alençonu.⁹⁸ Po krátké bitvě, při níž je ostřelována i ulice Pont-Neuf, vycházejí Martinovi ze sklepního úkrytu a vidí před sebou defilovat 25 000 pruských vojáků s černými prapory. Jejich srdce je sevřeno úzkostí. Díky statečnému postoji starosty města, kterému se podaří vyjednat, aby město nebylo za svůj odpor vydrancováno, proběhne obsazení Alençonu pokojně. Martinovým přidělí devět vojáků k ubytování, s nimiž si Zélie s vrozenou energičností poradí. Vůči jednomu z nich, který se jí zdá skleslý steskem po domově projeví laskavost a tajně mu dá pár sladkostí, což dotyčný velmi ocení.⁹⁹ Louis zase přepere a vyhodí ze dveří své dílny jiného vojáka, který tam přišel rabovat. Okamžitě také zajde na velitelství pruské armády a vznesse stížnost na toto chování. Když se na druhý den dozví, že za podobný čin byl jiný voják exemplárně popraven, jde požádat o milost pro zloděje.¹⁰⁰

Po těchto pohnutých událostech se jim dostane radosti, kterou nečekali.

II.3.4 Nečekaná útěcha

Zélie po všech těchto úmrtích touží ještě po jednom, posledním dítěti. Ráda by ještě jednou přivedla na svět holčičku – Terezii. Když dítě nějaký čas nepřichází usoudí, že už žádné mít nebude a naříká, že se nikdy neutěší ze smrti Terezie.¹⁰¹

Když tedy o dva roky později zjistí, že je těhotná, s úlevou se v dopise svěří svým sourozencům: „*Neštěstí není pořád u stejných dveří! Konečně se naplní Boží vůle.*“¹⁰² Každou noc ji pronásledují noční můry, že své novorozeně opět ztratí. Rozhodne se proto najít kojnou, která by bydlela přímo u nich v domě, aby nade vším měla dohled. Přes veškerou snahu však nenachází žádnou ženu, která by její nároky alespoň vzdáleně naplňovala.¹⁰³

Mezitím se připravuje na narození posledního dítěte. Mimo jiné nechá sehnat dvě kila prvotřídních bonbónů, které se mají rozdávat při křtu. Vytoužená Terezie přijde na svět pozdě v noci 2. ledna 1873. Radost rodičů je obrovská. Poté co je Terezie z Lisieux kanonizována, vypráví matka představená

⁹⁸ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 79.

⁹⁹ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 64.

¹⁰⁰ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 81.

¹⁰¹ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 66.

¹⁰² Tamtéž. dopis č. 80.

¹⁰³ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 148.

Agnès de Jésus (její sestra Pauline) svým spolusestrám, jak ráno 3. ledna 1873 vyběhl jejich otec schody a volal na ně: „*Děti, máte sestřičku!*“¹⁰⁴

Jelikož Zélie žádnou vhodnou kojnou nesehnala, zkusí kojit sama, ale je to nemožné. Ani pití z láhve není uspokojivé a Terezie začíná trpět silnými střevními obtížemi. Přivolaný lékař prohlásí, že dítě potřebuje okamžitě mateřské mléko. Na poslední chvíli tedy běží Zélie pro Rosu, která dítě, jež už téměř nejevilo známky života, svým mlékem zachrání. I přes Zéliino naléhání však Rosa odmítne odloučení od svých dětí a manžela a odnese si maličkou s sebou.¹⁰⁵ Zéliiny obavy se tentokrát nenaplní a Terezie se 2. dubna 1874, přesně patnáct měsíců po svém narození vrací do rodného domu.¹⁰⁶

II.4 Výchova dětí

Manželé Martinovi své děti velmi milovali. I když byl Louis velký poutník a cestovatel, nejraději byl přeci jen doma se svou rodinou. Pro Zélii to pak platilo absolutně. Je zajímavé sledovat na životě tohoto manželského páru, jak své povolání postupně objevovali. Od touhy po zasvěceném životě, přes období svobodného života, panensky prožívané manželství až k Zéliiným výrokům: „*Já mám děti ráda k zbláznění. Narodila jsem se proto, abych je měla.*“¹⁰⁷ Tyto věty píše Zélie dva týdny před narozením svého posledního dítěte – Terezie. Z mateřského srdce, těžce zkoušeného ztrátou čtyř dětí, vytryskne půl roku před smrtí vyznání: „*Žijeme už jenom pro ně.*“¹⁰⁸

Ani Louis, ani Zélie nevnímali cestu manželství jako samozřejmou první volbu pro svůj život a museli se k jejímu rozpoznání propracovat. V Louisově případě to trvalo dokonce třináct let. Snad i díky tomu žili ve velké vzájemné úctě a lásce, do níž se rodily i jejich děti.

¹⁰⁴ CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 149.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 148-153.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 158.

¹⁰⁷ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 83. In: MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 50.

¹⁰⁸ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 192. In: MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 51.

II.4.1 Zásady výchovy

Ze Zéliiných výroků o nutnosti přilnutí k Boží vůli můžeme dobře rozpoznat, že pro ni bylo klíčové, aby se snažila zalíbit Hospodinu,¹⁰⁹ nikoliv nestálému lidskému mínění. Přidáme-li k tomu její zkušenost, že dárcem a pánem života je pouze Bůh, získáme snadno dvojčedinou zásadu výchovy dětí. **Dar od Boha, kterým dítě je, vychovávat tak, aby k němu směřovalo.**¹¹⁰ Dokládá to Zéliina modlitba při narození každého dítěte: „*Pane, dopřejte mi tu milost, aby vám toto dítě zcela patřilo. Kéž nic neposkvrní čistotu jeho duše! A kdyby snad zbloudilo, raději bych, abyste si ho hned vzal.*“¹¹¹ Kolik matek nad kolébkou novorozence takto vědomě upřednostňuje věčné štěstí dítěte před touhou „mít“ ho co nejdéle ve své blízkosti?

Výchova u Martinových byla tedy radikálně orientována k Bohu. Všechny děti budou pokřtěny co nejdříve, většinou do dvou dnů po narození. Hned jakmile budou děti schopny užívat rozum, povedou je rodiče k vědomým úkonům víry a lásky k Bohu, stejně jako k prokazování dobra svým nejbližším. Do lásky k Bohu je rodiče uvádějí především svým příkladem. Když děti pozorují hlubokou osobní víru, do níž jsou uváděny, zcela přirozeně do ní vrůstají. Úžasným svědectvím o zrodu víry u čtyřleté Terezie je její dialog se sedmiletou Céline. Terezie vysvětluje své starší sestře, že není nic divného, že dobrý Bůh je přítomný v hostii, neboť je všemohoucí a jako takový může dělat to, co chce.¹¹²

Vztahy v rodině byly prodchnuty vzájemným respektem a důvěrou, což výrazně usnadňovalo následování rodičovského vzoru. Rodiče uplatňovali svou autoritu s rozhodností, ne však tvrdě. Cílem byla korekce nedostatků povah a chování, ne však přísnost jako taková. Koneckonců Zélie říkala, že přílišnou tvrdostí se ničeho nedosáhne, jen dělá z lidí otroky.¹¹³

¹⁰⁹ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 140.

¹¹⁰ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 83.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Srov. tamtéž. s. 88.

¹¹³ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 195.

O atmosféře v rodině svědčí sestra Geneviève,¹¹⁴ za sebe i své čtyři sestry, ještě po desetiletích takto:

Všechny jsme milovaly naše rodiče s nevýslovnou něžností a respektem. Nikdy jsem doma nezažila, že by jim jedna z nás řekla neuctivé slovo [...]. Vyjma naší drahé Léonie, před její proměnou. Neodmlouvaly jsme, když jsme dostaly nějaký příkaz. Ani jsme na to nemyslely, poslouchaly jsme z lásky.¹¹⁵

Zélie si byla vědoma, že její místo jako matky je ve výchově klíčové. Snažila se dát svým dětem veškerou pozornost a lásku, po níž jako dítě velmi toužila, ale od své matky se jí nedočkala. Velmi ráda si s nimi hrála, i když to bylo na úkor práce, kterou pak musela dodělavat dlouho do noci.¹¹⁶ Také Louis během večerů bavil celou rodinnou sešlost svým nepřeborným repertoárem písní, příběhů či schopností imitovat různé hlasy známých osob.

Snad nejoblíbenější zábavou dcer Martinových však byly procházky. Ty každodenní se konaly po obědě. Na neděli pak společně vyráželi na venkov. Pro vzdálenější výlety si najímali bryčku k velkému nadšení všech děvčat.¹¹⁷ Dívky také milovaly návštěvy Pavillonu, u něhož měla každá z nich svůj záhonek s květinami a zeleninou.

Zéliin výchovný styl shrnou dvě nejstarší dcery při beatifikačním procesu Terezie takto: „*Vůbec jsme nebyly rozmazlovány. Naše matka bděla s velkou péčí nad dušemi svých dětí a i ta nejmenší chyba nezůstala nikdy bez pokárání. Výchova to byla dobrá a láskyplná, avšak pozorná a pečlivá.*“¹¹⁸

II.4.2 Výchova Marie a Pauline

To, jakou roli Martinovi přisuzovali správné výchově svých dětí, je dobře patrné na pečlivém hledání nejvhodnější školy pro své děti. Obě nejstarší dcery – Pauline a Marie – navštěvují místní školu vedenou řeholnicemi. Přestože se jedná o církevní zařízení, ani rodiče ani děti nejsou spokojeni s atmosférou zde panující.¹¹⁹ Po intenzivním přemýšlení a hledání se nakonec rozhodnou poslat dcery do internátní školy zřízené sestrami kongregace Navštívení Panny Marie

¹¹⁴ Jméno Geneviève de la Sainte-Face přijala Céline po vstupu ke karmelitkám v Lisieux.

¹¹⁵ GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*, ... s. 39.

¹¹⁶ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 21.

¹¹⁷ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 91.

¹¹⁸ GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 39.

¹¹⁹ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 97.

v Le Mans. Je to poněkud nákladnější volba, neboť se jedná o soukromou školu pro dívky z vyšších kruhů. V rozhodování však převáží vynikající pověst této instituce vedené podle zásad sv. Františka Saleského. Klášter Navštívení v Le Mans je v té době velice živým duchovním centrem celé oblasti, kde se potkávají mnozí obnovitelé církve. A navíc zde působí rodná sestra Zélie, Marie-Dosithée. Rozhodnutí je bolestné pro obě strany. Marie má na podzim 1868 osm a půl roku a Pauline sotva sedm let.

Ani jeden z rodičů neměl rád, když byly děti dlouho z domova.¹²⁰ Z padesát kilometrů vzdálené internátní školy se však děti kromě velkých prázdnin vracely domů jen na Vánoce a Velikonoce. Jak jsme již uvedli výše, bolestivost rozhodnutí umocňovala náhlá úmrtí druhého chlapečka a Zéliina otce v rozmezí pouhých deseti dnů, a to zhruba měsíc před nástupem dětí do školy.

Rozhodnutí se však ukázalo jako správné. Oběma dětem se sice silně stýskalo po rodině a Alençonu, vzájemně se však povzbuzovaly a také přítomnost tety je dokázala potěšit. Obě dosáhly ve škole vynikajících výsledků. Cestou k nim byla poctivá příprava a studium, jak dosvědčuje drobná příhoda. Jednoho dne začala Marie mluvit na svou sestru v době věnované samostudiu. Ta jí odpověděla: „*Neztrácejme tento čas, protože to stojí peníze tatínka i mamínku.*“¹²¹

Řeholnice nedávaly znát své nadšení z chování dcer Martinových jen z výchovných důvodů. Avšak v korespondenci Zélie a její sestry o tom nalezneme zmínky.¹²² Marie zůstane v této škole sedm let, Pauline ještě o čtyři semestry déle. V tomto penzionátním období se v životě děvčat udála řada důležitých věcí, zmiňme alespoň dvě, které se nám jeví jako nejdůležitější.

2. července 1869 se uskutečnilo Mariino první svaté přijímání. Zélie přikládala účasti na eucharistii mimořádnou důležitost. Proto svou devítiletou dceru připravovala sama prostřednictvím vzájemné korespondence,¹²³ nad jejíž hloubkou žasla celá komunita sester. Kaplan internátní školy byl s Mariinou připraveností tak spokojen, že jí udělil první cenu za katechismus v daném

¹²⁰ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 55.

¹²¹ Srov. tamtéž, dopis č. 77.

¹²² Tamtéž, dopis č. 47.

¹²³ Tato korespondenci je bohužel ztracena. Dopisy totiž použila Louisa Maraisová, služka v domě Martinových, k rozdělování ohně.

Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s.140.

školním roce. Slavnosti se účastnili oba rodiče, kteří se oblékli tak slavnostně, že Marie byla nadšená, že je jejich dcerou. Způsob přípravy i důstojnost slavení prvního přijetí eucharistie dobře ukazují, jaké byly hlavní cíle výchovy v rodině Martinových.¹²⁴

Druhá událost byla mnohem dramatičtější. Na jaře roku 1873 se Marie nakazí tyfem. V horečkách ji převevou ze školy domů, kde řadu týdnů zápasí o život. Zélie se jí snaží udržet při životě všemi prostředky. Dobře si uvědomuje, jak důležité je rozhodnutí pro život v období těžké nemoci. Proto své třináctileté dceři vypráví, co všechno bude moct dělat, až se uzdraví. Také jí vysvětluje, že se stane paní domu a převezme péči o své malé sestry, až tu už nebude.¹²⁵ To mělo na dospívající dívku zdrcující účinek, proplakala celý den a div, že neumřela žalem nad zjištěním, že její maminka brzy zemře.

Tato poznámka, která vyčerpané Zélii unikla, nám dává nahlédnout do jejího nitra a nalézt v něm tušení blízké smrti v důsledku postupující nemoci. Toto je jediná poznámka o její rakovině od chvíle, kdy ji zjistila, do plného propuknutí nemoci v roce 1876, rok před smrtí. Svědčí o realismu, s jakým uvažovala o svém odchodu, snažila si za sebe připravit náhradu a přitom nechtěla touto představou nikoho vyděsit.

Marie ukončuje svůj pobyt v penzionátu v roce 1875. Zélie je velice spokojena s tím, do jaké míry se nespoutaná a poněkud divoká povaha její nejstarší dcery zmírnila pod vlivem pedagogického vedení sester v Le Mans. Okamžitě ji začne uvádět do všech povinností spojených s vedením domu. Prvorozená dcera se od své matky během dvou let naučí vše potřebné k vedení domácnosti, kterou bude spravovat po devět let ke spokojenosti všech. Céline bude na svou sestru v roli hospodyně vděčně vzpomínat ještě po mnoha letech slovy: „*Naše matka byla velmi dobrou paní domu. Marii vyškolila k jejím povinnostem hospodyně tak dobře, že ji byla v této oblasti dokonale schopna nahradit, když od nás matka byla odtržena.*“¹²⁶

Marie se ujme také domácí výuky Céline, jejíž slabší zdraví znemožňovalo internátní výchovu.

¹²⁴ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 99.

¹²⁵ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 91.

¹²⁶ GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 37.

Také Pauline výchova sester v penzionátě sester Navštívení velmi prospěje. Nabyté vědomosti a postoje získané v duchu pedagogiky sv. Františka Saleského spojené s vrozenou houževnatostí a nasazením velmi dobře uplatní v roli převorky Karmelu v Lisieux, v jehož čele bude stát přes půl století.¹²⁷ Neméně důležitá bude její role ve výchově a vzdělávání nejmladší sestry.

II.4.3 Léonie aneb co z toho dítěte bude?

Zatím co obě nejstarší dcery – Marie a Pauline – se vyvíjely k radosti a spokojenosti rodičů, s Léonií bylo vše mnohem složitější. Od malička trpěla opožděným růstem a vývojem. Trápilo ji špatné zažívání projevující se křečovitými bolestmi, trpěla častými bolestmi očí. Ani ve svých intelektuálních schopnostech se nemohla rovnat se staršími sestrami. Její reakce byly obtížně předvídatelné, často prudké a umíněné.¹²⁸

Když má Léonie devět let, svěří se Zélie svému bratrovi: „*Nemohu analyzovat její povahu, ostatně, mnohem učenější by se v ní nevyznali; nicméně doufám, že dobré semínko jednoho dne vyraší ze země. Až to uvidím, zazpívám své **Nunc dimittis**.*“¹²⁹ O jejím dobrém srdci jsou, navzdory vnějším projevům, přesvědčeni oba rodiče, Louis tuto svou dceru nazývá „*moje hodná Léonie*“¹³⁰.

Také Zéliině sestře leží Léonie velmi na srdci. Když v osmnácti měsících děvčátko postihne nebezpečný hnisavý ekzém, modlí se Marie-Dosithée nověnu k čerstvě beatifikované Markétě Marii Alacocque. Modlitba je vyslyšena a malá Léonie je zázračně uzdravena.¹³¹ Marie-Dosithée ji od té doby bude nazývat „*vyvolenou*“^{132 133}.

Mnohé problémy s Léonií začaly, když jí bylo přibližně sedm let, krátce po smrti její sestry Héléne. Můžeme se domnívat, že šlo o reakci malého děvčátka na nepochopitelnou ztrátu nejbližšího ze sourozenců. Možná se

¹²⁷ Srov. MONGINOVÁ, Héléne., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 428.

¹²⁸ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 127.

¹²⁹ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 81. In: MONGINOVÁ, Héléne., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 60.

¹³⁰ MONGINOVÁ, Héléne., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 60.

¹³¹ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 127-128.

¹³² MONGINOVÁ, Héléne., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 60.

¹³³ Jak Marie-Dosithée tak Markéta Marie Alacocque patřily do kongregace sester Navštívení Panny Marie, do níž nakonec Léonie v roce 1899 také vstoupí.

podvědomě hněvala i na své rodiče, kteří této smrti nezabránili. O to víc přilne ke služebné Louise Maraisové.

Rodiče se jí pokusí poslat v jedenácti letech do penzionátu. Teta se jí zde snaží maximálně věnovat. V soukromí je docela milá, ale v kolektivu nesnesitelná. Po dvou krátkých pobytech je jasné, že Léonie není schopná tohoto způsobu výuky.

Vrátí se tedy zpátky do Alençonu, kde jí rodiče zajistí soukromou výuku. Nicméně Léonie vstupující do puberty dělá přesný opak toho, o co ji rodiče požádají. Přesto Zélie uznává, že je v ní jak opravdová zbožnost, tak pozornost vůči mladším sestrám.¹³⁴

Mezitím pomalu umírá velká Léoniina přímluvkyně, její teta, sestra Marie-Dosithée. Léonie ji 18. ledna 1877 napíše následující dopis:

Moje drahá této, až budete v nebi, požádejte prosím dobrého Boha, aby mi daroval milost obrácení a také, aby mi dal povolání stát se opravdovou řeholnicí, neboť na to myslím každý den. Prosím nezapomeňte na mou malou žádost, protože jsem si jistá, že vás dobrý Bůh vyslyší...¹³⁵

Tento dopis doma všechny překvapí, zvláště když Léonie vysvětluje, že být „opravdovou řeholnicí“ pro ni znamená stát se svatou.¹³⁶ Nicméně teta v nebi¹³⁷ nezapomene předat vzkaz od své neteře a události naberou neočekávaný obrat.

Služka Louisa Maraisová je přistižena, jak vyhrožuje Léonii trestem, pokud neposlechne její příkazy. Rodiče jednájí okamžitě. Po prvním návalu hněvu, kdy služebnou chtějí vyhodit, si to přeci jen rozmyslí. Zakážou jí však s Léonií mluvit a být s ní o samotě. Svérázná služka totiž po léta využívala dívčiny náklonnosti ke své osobě a postupně si ji tresty a hrozbami zcela podmanila a izolovala od rodičů, aniž by to zpozorovali. Služebná nejednala ze zlé vůle, myslela si, že tak zkrátí vzpurnou povahu děvčete.

Léonie, vysvobozená ze závislosti na služebné se začne měnit před očima. Okamžitě začne své rodiče respektovat a své matce projevuje hlubokou náklonnost, pracuje s ní celý den a nechce se od ní hnout na krok. Zélie, které

¹³⁴ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 130.

¹³⁵ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 184.

¹³⁶ Srov. MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 108.

¹³⁷ Sestra Marie-Dosithée umírá na tuberkulózu v domovském klášteře v Le Mans 24. února 1877. Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 402.

zbývá jen půl roku života, nalezne novou chuť žít.¹³⁸ Neboť pominul „největší zármutek jejího života“¹³⁹ a byla vyslyšena její největší prosba.

Zélie se modlí, aby směla na zemi zůstat do té doby, než ji už Léonie nebude potřebovat.¹⁴⁰ Také proto se za své uzdravení rozhodne vykonat pouť do Lurd, ačkoliv jakékoliv přemístování mimo domov bytostně nesnáší. Její motivace je zřejmá: „*Pokud mě svatá Panna neuzdraví, budu ji snažně prosit, aby uzdravila mé dítě, otevřela její inteligenci a učinila z ní svatou.*“¹⁴¹

Z pozdějších událostí můžeme usuzovat, že svatá Panna vroucí modlitbu matky vyslyšela. Zélie uzdravena není, zato Léonie se postupně dál zdárně rozvíjí, postará se spolu s Céline o jejich otce až do konce. Roku 1899 vstupuje k sestřám Navštívení v Caen, kde žije přes čtyřicet let a zemře v pověsti svatosti.¹⁴²

Nemálo je těch současníků, kteří považovali tento Zéliin vychovatelský úspěch za největší dílo jejího života.¹⁴³

II.4.4 Výchova Céline a Thérèse

V této podkapitole se budeme věnovat výchově dvou nejmladších dcer do okamžiku smrti jejich maminky v roce 1877. Zvláště Tereziino dětství se totiž po smrti Zélie velmi proměnilo. Proto se k tématu ještě vrátíme v souvislosti se životem rodiny v Lisieux.

Céline byla velmi živá a inteligentní, avšak po zdravotně bezproblémovém raném dětství nebyla schopna kvůli zdravotním problémům nastoupit do penzionátu v Le Mans. Proto se jejího učení ujme nejstarší sestra Marie, která se odtamtud v roce 1875 právě vrátila. Práci měla s Céline lehkou, neboť děvčátko bylo velmi bystré a už od čtyř let umělo číst. Maminka ji v dopisu dceři Pauline chválí takto: „*Jsem s Céline velmi spokojená, je to skvělé dítě, které se modlí k dobrému Bohu jako anděl, dobře se učí a Marii ve všem poslouchá. S Boží milostí z ní určitě vyroste něco dobrého.*“¹⁴⁴

¹³⁸ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 133.

¹³⁹ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 194.

¹⁴⁰ Tamtéž, dopis č. 200.

¹⁴¹ Tamtéž, dopis č. 206.

¹⁴² Srov. GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 34.

¹⁴³ Srov. tamtéž.

¹⁴⁴ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 147.

Od malička Céline vynikala citem pro krásu a velmi brzy dobře malovala, v čemž se postupně zdokonalovala. Díky ní se nám kromě fotografií zachovaly také četné portréty členů rodiny Martinových. Byla velkým vzorem nejmladší sestry Terezie, která dělala vše jako ona a nechtěla se bez ní hnout. Přesto je to Terezie, která postupně na sebe upoutá pozornost nejen celé rodiny, ale i celé církve.

Terezie byla, jak už jsme podotkli výše, již neočekávaným darem a velkou útěchou svých rodičů. Vynikala velice raným rozvojem osobnosti. Od šestnácti dnů se na své okolí usmívala, v patnácti měsících už velmi dobře mluvila.¹⁴⁵ Sotva ve třech letech odkoukala princip čtení od Marie, která jí na její žádost jen tak vysvětlila abecedu. Během krátké doby pak začala číst sama.¹⁴⁶

Terezie byla přirozeně velmi zbožné a laskavé dítě. Svým rodičům často ze srdce přála smrt, neboť slýchávala, že do nebe se jde po smrti. A ona pro své rodiče chtěla to nejlepší!¹⁴⁷ Při své inteligenci Terezie velmi rychle pochopila své výjimečné postavení v rodině a podnikala různé drobné legrácky, kterými bavila celou rodinu. Pochopitelně se také pokouší zneužívat lásku celé rodiny a chová se rozmazleně. Nicméně Terezii velmi záleží na tom, jestli je s ní maminka spokojená. Takže když jí Zélie dá pocítit nevhodnost jejího chování, velmi rychle prosí o odpuštění a vrhá se jí do náruče, neboť nedokáže snášet spravedlivý hněv své milované maminky.¹⁴⁸ Zélie umírá, když jsou její Terezii čtyři roky. Pro děvčátko to bude zdrcující rána. Avšak zkušenost odpouštějící a přijímající lásky, kterou se svou matkou stihla učinit, se stane klíčovou pro její duchovní cestu.

II.5 Rozvoj podnikání

Při vstupu do manželství provozoval každý z manželů svou firmu. Louis vyrábí a opravuje hodinky, k tomu prodává nějaké šperky. Zélie vede krajkářskou firmu. Tak tomu je až do roku 1870, kdy Louis svou dílnu prodá svému jedinému synovci Adolphovi.¹⁴⁹ Od této chvíle převede krajkářskou dílnu

¹⁴⁵ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 118.

¹⁴⁶ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 170.

¹⁴⁷ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 147.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, dopis č. 188.

¹⁴⁹ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 60.

na sebe a plně se jí věnuje.¹⁵⁰ Už od roku 1863 je však své ženě stále více nápomocen v její firmě. Stará se o obchodní styky, cestuje za zakázkami do Paříže, vede účetnictví. To bylo dříve starostí Zéliina otce, který kvůli věku tyto povinnosti postupně předává svému zeti. Louis jako hodinář velmi dobře ovládá rýsování a tvorbu designu, proto velmi aktivně pomáhá s navrhováním vzorů a jejich grafickým zpracováním.¹⁵¹

Jako každá zakázková práce má i poptávka po alençonské krajce značné výkyvy. Zélie to dokládá slovy:

To ta šibalka alençonská krajka mi ztrpčuje život: když mám příliš mnoho objednávek, jsem otrokyně, a je to opravdu tvrdé otroctví; když je jich málo a já si představím, že mám na krku dvacet tisíc franků režijních nákladů a dělnice, které jsem tak těžko hledala, musím poslat k jiným výrobcům, je to trochu důvod trápit se, a proto z toho mám noční můry.¹⁵²

Prvotním cílem, pro něhož oba pracují, je potřeba připravit věno pro své dcery.¹⁵³ Jeho výše se blížila ceně místního menšího domu.¹⁵⁴

Cítí také silnou odpovědnost za své zaměstnankyně – matky rodin, kterým umožňují vykonávat práci v domácnosti.¹⁵⁵ Chápe je více jako své přítelkyně, než zaměstnankyně. Sociální cítění mají silně rozvinuté, neboť mzdy svým zaměstnancům vyplácejí okamžitě, podobně bezodkladně hradí své závazky vůči dodavatelům. Zadržování finančních prostředků, které dluží, totiž považují za vážný hřích, jemuž se chtějí vyhnout.¹⁵⁶ Za podobně závažné přestoupení považují také práci v neděli. Neděli jako Den Páně opravdu důsledně respektují. Odmítají také nakupovat v neděli, aby nenutili jiné pracovat kvůli nim. Tento rozměr věrnosti Hospodinu leží na srdci zvláště Louisovi.¹⁵⁷

Dalším, silným motivem pro tvrdou práci je nutnost získat prostředky pro období případného stáří a nemoci, neboť důchody byla vypláceny jen státním zaměstnancům, a ani jejich výše nebyla nijak závratná. Můžeme se také

¹⁵⁰ Srov. MONGINOVÁ, Héléne., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 70.

¹⁵¹ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 60.

¹⁵² MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 15. In: MONGINOVÁ, Héléne., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 72.

¹⁵³ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 31.

¹⁵⁴ Výše věna při vstupu na Karmel v Lisieux byla pro dcery Martinových následující: Pauline a Marie v letech 1884 a 1886 přinesly 8000 franků, Terezie pak v roce 1890 přináší 10000 franků.

Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 62.

¹⁵⁵ PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 54.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 55.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 54.

domnívat, že Zélie tak horlivě pracovala, protože nedostatek prostředků znala velmi dobře ze své rodiny a chtěla se mu za každou cenu vyhnout. I přestože kolem roku 1872 dosáhli doživotní finanční soběstačnosti, Zélie pracovala až do své smrti. Materiální chudobě skutečně jejich rodina díky usilovné práci unikla, zvláště díky poválečné konjunktúře, kdy se výše obratu tohoto luxusního zboží několikanásobně navýšila. Po smrti pana Martina činila výše dědictví po zaplacení všech pohledávek celkem 280 000 franků.¹⁵⁸

II.6 Nemoc a smrt Zélie Martinové

O patrně nezhoubném počátku Zéliina onemocnění v letech 1864 a 1865 jsme se zmínili již v kap. II.3.1. V té době snad ještě operovatelná, ohraničená cysta se časem zvrhne v rakovinu a začne se rozrůstat. Každopádně v roce 1873 již Zélie vážně uvažuje o tom, že se nedožije dospělého věku svých nejmladších dcer, a proto se zmíní své dceři Marii, že to bude ona, kdo ji nahradí. Tuto událost jsme popsali v kap. II.4.2.

Výslovně se o své nemoci Zélie znovu zmiňuje v létě roku 1876 svému bratrovi a jeho ženě během pobytu jejich rodiny v Alençonu. Stěžuje si na bolest vystřelující z cysty. V dopise své švagrové z 20. října téhož roku se k tématu znovu vrací s tím, že bolest ustoupila. Z čehož usuzuje, že se patrně nejedná o nemoc, která by ji bezprostředně ohrozila na životě, stín pochybnosti je však ve formulacích patrný.¹⁵⁹

Zélie používá nějakou mast, kterou jí její bratr předepsal, ta však nemá na postupující nádor žádný účinek. Louis je znepokojen a požádá svého přítele Vitala Rometa, který je lékárníkem v Alençonu, o radu. Ten rozhodně vybídne k operaci. Zélie tedy v polovině prosince navštíví vyhlášeného chirurga doktora Nota, který ordinuje v Lisieux.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 54.

¹⁵⁹ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 168.

¹⁶⁰ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 176.

Průběh tohoto rozhovoru podrobně vylicila v dlouhém dopisu své švagrové:

Byla jsem u doktora X., který mě podrobně vyšetřil, důkladně prohmatl, a po chvíli mlčení řekl: „Víte, že to, co tam máte, je velmi vážné povahy? Je to fibrózní nádor. Couvnete před operací?“ Odpověděla jsem: „Ne, i když jsem si jistá, že místo aby mi operace zachránila život, všechno spíš urychlí.“ A dodala jsem k tomu několik důkazů, takže hned odpověděl: „Víte o tom tolik, co já, to všechno je pravda, proto vám to nemohu doporučit, je to velmi nejisté.“ Zeptala jsem se, jestli mám šanci jedna ku stu. Odpověděl vyhýbavě. Jsem mu velmi vděčná za upřímnost, protože si pospíším s vyřizováním svých záležitostí, abych nenechala rodinu v nesnázích.¹⁶¹

Po návratu domů všem oznámí obsah rozhovoru. Léonie pláče, Louis je zdrcen, okamžitě nechá rybaření, přestane navštěvovat své přátele. Zélie se snaží rodinu uklidnit, a tak dělá vše s ještě větší radostí, než dřív.¹⁶² Svou nemoc tají před svojí rovněž nemocnou sestrou i před Pauline, neboť nechce, aby předčasně opustila penzionát. Chce žít až do konce se svými blízkými, aniž by je nadměrně zatěžovala svým stavem. Dokonce se opět rozjede do Lisieux, aby uklidnila Guérinovy, čemuž obětuje své poslední Vánoce, ačkoli by nejraději byla se svým manželem, který ji podporuje ze všech sil. Zélie, která nesnáší cestování, dokonce slíbí, že pojedje při první příležitosti do Lurd a požádá Pannu Marii o uzdravení.¹⁶³ Ve druhé polovině června roku 1877 tedy se svými třemi nejstaršími dcerami vyrazí do Lurd. Lidsky viděno je ta cesta zbytečná. Zélie není uzdravena, cesta je od začátku do konce provázena všemi možnými nepříjemnostmi a její zdravotní stav se namáhavou cestou prudce zhorší. Navíc v Lurdech upadne a poraněná krční páteř jí bude působit silné bolesti až do posledních okamžiků. Zélie se však s neodkladnou smrtí smíří. A Louis, který každý den očekává zprávu o zázraku, je po návratu své ženy nesmírně překvapen jejím radostným rozpoložením.¹⁶⁴

Zélii však zbývají poslední dva měsíce života. Od poloviny července se už sama neobleče, ruka na straně nádoru jí přestává sloužit, krční obratle ji nesnesitelně bolí. Koncem měsíce povolávají do domu řeholní sestry, které rodině přes den pomáhají s péčí o Zélii. V noci ji Louis bere do náruče jako malé dítě, neboť to je jediná poloha, v níž nachází alespoň částečnou úlevu

¹⁶¹ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale...* dopis č. 177. In: MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s.101.

¹⁶² Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale...* dopis č. 177.

¹⁶³ Srov. tamtéž, dopis č. 179.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, dopis č. 209.

od nesnesitelných bolestí.¹⁶⁵ Terezii a Céline si odvádí přes den jejich sestřenice k sobě domů, aby malá děvčátka nebyla traumatizována bolestným zápasem své milované maminky.¹⁶⁶

1. srpna odjíždí Louis do Le Mans, aby přivezl Pauline z internátní školy. O dva dny později se Zélie s vypětím všech sil účastní s celou rodinou svého posledního slavení eucharistie. S velkou námahou se také účastní poslední velké domácí slavnosti, při níž Marie dvěma nejmladším sestřičkám uděluje ceny za jejich snažení v uplynulém roce. 16. srpna napíše Zélie svůj poslední dopis adresovaný bratrovi Isidorovi, končí těmito slovy: „*Co chcete! Jestliže mě svatá Panna neuzdravila, je to proto, že můj čas už přišel a dobrý Bůh chce, abych si odpočinula jinde, než na zemi...*“¹⁶⁷

Od 23. srpna jsou již tak silné bolesti chvílemi perakutní. Zélie už sní jen trochu vývaru, o dva dny později ji oslabí silné krvácení. 26. srpna přijímá svátost pomazání nemocných, den na to přijíždí Guérinovi z Lisieux. Zélie Martinová vydechne naposled v jednu hodinu v noci dne 28. srpna 1877 ve svém alençonském domě. Svůj poslední pohled upře na svou švagrovou, která později dosvědčí, že zcela pochopila, že jí touto němou prosbou svěřila své dcery do péče. Pohřební obřady se konaly hned na druhý den v místním farním kostele a pohřeb se odehrál na tamějším hřbitově Notre-Dame.¹⁶⁸

II.7 Život v Lisieux

V této podkapitole nejprve nastíníme, jak se rodina Martinových adaptovala na nové prostředí. Ve druhé části se zaměříme na události související s řeholním povoláním Louisových dcer.

II.7.1 Stěhování a nalezení nové rodinné rovnováhy

V posledním měsíci Zéliina života nabídli Guérinovi¹⁶⁹ Louisovi, aby se přestěhoval za nimi do Lisieux. Pro Louise to muselo být těžké rozhodování.

¹⁶⁵ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... č. 216.

¹⁶⁶ Srov. GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 104.

¹⁶⁷ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 217.

¹⁶⁸ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 193-194.

¹⁶⁹ Guérinovi měli dvě dcery, starší Jeanne měla v té době devět let a mladší Marie sedm. Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... s. 399.

V Alençonu měl matku, přátele, zázemí, známá místa, čerstvý hrob své ženy... Na druhé straně mu zůstalo v péči pět dcer. Nejstarší Marii je v té době sedmnáct let a nejmladší Terezii jsou pouhé čtyři roky. Velmi rychle se tedy pro jejich dobro rozhodl nabídku přijmout, a tak mu jeho švagr Isidore již 10. září podává zprávu, že našel pěkný dům nedaleko jeho vlastní lékárny. Louis ho o týden později pronajme. S pomocí Guérinových se v listopadu téhož roku stěhují do Lisieux, do blízkosti svých sestřenic, tety a strýce. Louis zůstává ještě nějaký čas na místě, likviduje firmu, domlouvá se s matkou¹⁷⁰, která se odmítla přestěhovat, na dalším postupu apod.¹⁷¹

Martinovi se přestěhují do pěkného patrového domu se zahradou, kterému budou říkat Buissonnety. Děvčatům se dům velmi zalíbí a Louis si náhradou za svůj Pavillon¹⁷² vybuduje tiché útočiště v nejnvýše položené místnosti v domě s pěkným výhledem. Jejich rodinný život se po přestěhování změnil. V Alençonu patřila rodina k vyšší společnosti, oba rodiče byli váženými občany města a holčičky si chodily hrát s dcerou prefekta departementu Orne, který sídlil přes ulici. V Lisieux je neznal skoro nikdo, a tak zvláště v počátečním období vedly jejich kroky do kostela, na trh či ke Guérinům a také do klášterní školy benediktinek, kam docházela Léonie a Céline.

Členové rodiny se o to víc semkli k sobě. Každý den spolu tráví večery, začínají četbou duchovního textu s komentářem, pak si hrají, zpívají. Den ukončí společnou modlitbou před sochou Panny Marie.¹⁷³ Společně také vyráží na odpolední procházky, jejichž nedílnou součástí je modlitba před svatostánkem, pokaždé v jiném kostele.¹⁷⁴ Louis však také dbá na to, aby dcery poznaly svět. Proto je často bere do malebných městeček na pobřeží Normandie, do přístavního města Le Havre či Paříže.¹⁷⁵

Vzpomínka na matku je stále velmi živá, Louis i dcery se k ní modlí o pomoc. Její mateřské přimluvě přisuzují i další zlepšování Léoniina charakteru,

¹⁷⁰ Fanie Martinová prožije poslední roky života u bývalé kojně svých vnoučat, Rosy Tailléové. Umírá u ní 8. dubna 1883.

Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 74.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, s. 59-64.

¹⁷² Alençonský Pavillon si Louis ponechá po celý život. Bude prodán až po jeho smrti.

Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 61.

¹⁷³ Srov. MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 123.

¹⁷⁴ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 70.

¹⁷⁵ Srov. MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 124.

jak o tom svědčí Marie v dopisu napsaném otci na druhý den po přestěhování do nového domu: „*Všímám si, že od nějaké doby se mění ze dne na den, tys to nepostřehl, tatínku? Strýc a teta už to pozorují. Jsem si jistá, že tu milost nám vyprosila maminka, a jsem přesvědčená, že nám jednou Léonie poskytne útěchu.*“¹⁷⁶

II.7.2 Zrod a uskutečňování povolání Louisových dcer

Po přestěhování do Lisieux nenapadlo nikoho z rodiny Martinových, že většina z nich se v průběhu času přestěhuje za zdi místního Karmelu. Děvčatům dokonce tento klášter kvůli svým mřížím a nepřístupnému vzhledu naháněl trochu strach.¹⁷⁷ Možná i proto Pauline, která jako první z dcer zaslechla volání k zasvěcenému životu, přirozeně směřuje do kláštera Navštívení v Le Mans, který dobře zná. Na počátku roku 1882 se jí však při modlitbě v kostele sv. Jakuba v Lisieux dostává nedaleko sochy Panny Marie Karmelské jasného poznání, že má vstoupit ke karmelitkám.¹⁷⁸ Louis dceři nebrání, avšak poznamenává: „*Slíbil jsem ti pro tvé štěstí vstoupit na Karmel, nemysli si však, že je to bez oběti z mé strany, neboť tě tolik miluji.*“¹⁷⁹ Pauline na podzim téhož roku do kláštera vstoupí. 6. dubna 1883 přijímá řeholní hábit a jméno Agnès de Jésus. Louis se tak definitivně vzdává první ze svých dcer. O dva dny později jej ještě radikálněji opouští jiná milovaná osoba. Ve Valframbert umírá Louisova matka Fanie Martinová.¹⁸⁰

V témže čase je Terezie stížena hořem nad ztrátou Pauline, své adoptivní maminky a propadá se do podivné duševní nemoci, s níž si lékaři neví rady. Louis se utíká o pomoc k dobrému Bohu a nechá v pařížském kostele Notre-Dame des Victoires sloužit devět mší svatých za uzdravení dcery. Během této novény rodinná socha Panny Marie obživne. Matka Boží se na Terezii láskyplně usměje, čímž ji okamžitě vyléčí z oné podivné nemoci.¹⁸¹

¹⁷⁶ PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 209. In: MONGINOVA, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 123.

¹⁷⁷ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 74.

¹⁷⁸ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 252.

¹⁷⁹ CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 74.

¹⁸⁰ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 74.

¹⁸¹ Srov. tamtéž, s. 75. a také *Dějiny duše*. s. 66-67.

V roce 1885 Louis dostává od svého přítele nabídku k cestě do Svaté země. Nejdříve odmítá svou rodinu opustit. Všichni svorně naléhají, aby si tuto radost dopřál, a tak se vydá na pouť. Cestou vlakem do Konstantinopole navštíví řadu evropských měst, nad jejichž architekturou a krásou kostelů upřímně žasne. Když dorazí do hlavního města Otomanského císařství, zjistí, že loď, která je měla vézt dál, je porouchaná a musí se vrátit. Využije toho, aby vzdal Bohu chválu na mnoha místech starověkého křesťanství. Naplněn velkou vděčností Bohu za poznané krásy se vrací domů.¹⁸²

Nedlouho poté se Marie svěřívá svému otci, že také ona by ráda vstoupila na Karmel. Louise to velmi překvapí. Marie popisuje událost takto:

Povzdechl si, když slyšel to oznámení! Ani zdaleka to neočekával, protože nic nedávalo tušit, že chci být řeholnicí. Potlačil vzlyk a řekl mi: „Ach!.. Ach!... Ale... bez tebe!“ Nemohl dokončit. A já abych ho nedojímala, odpověděla jsem mu s jistotou: „Céline je dost velká, aby mě nahradila, uvidíš, tatínku, že všechno půjde dobře.“ Na to chudák tatínek řekl: „Pán Bůh ode mě nemohl požadovat větší obět'. Myslel jsem, že ty mě nikdy neopustíš!“ A objal mě, aby skryl své dojetí.¹⁸³

Marie vstupuje na Karmel v Lisieux 15. října 1886 a přijme jméno Marie du Sacré-Cœur. Ještě týden před tím, Léonie z ničeho nic vstoupí ke klariskám v Alençonu,¹⁸⁴ kam se jela Marie s celou rodina rozloučit se známými lidmi i místy.

Role paní domu se tedy ujímá sedmnáctiletá Céline. Mezitím se i v třináctileté Terezii rozhoří touha odejít na Karmel za svými sestrami. Nejprve o Vánocích 1886 definitivně opustí skrze přijatou milost své křehké dětství a dle svých vlastních slov „opět najde duševní sílu, kterou pozbyla, když jí bylo 4 a půl roku“.¹⁸⁵

¹⁸² Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 232-234.

¹⁸³ PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 254. In: MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 127.

¹⁸⁴ Tento pokus nebude mít dlouhého trvání. Léoniin vstup do kláštera bude úspěšný až na čtvrtý pokus. Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 89.

¹⁸⁵ TEREZIE Z LISIEUX., *Autobiografické spisy. Dějiny duše*. Přel. Terezie Brichtová. 1. vyd. Kostelní Vydří : KN, 1991. s. 96.

O pár měsíců později - o letnicích 1887 si dodá odvahy a svůj záměr sdělí tatínkovi. Terezie na tento okamžik vzpomíná takto:

Mezi slzami jsem mu svěřila svou touhu vstoupit na Karmel. Tu se jeho slzy smísily s mými, ale neřekl ani slovo, aby mě odvrátil od mého povolání. Spokojil se jen s tím, že mě upozornil, že jsem ještě hodně mladá pro tak vážné rozhodnutí. Ale hájila jsem svou věc tak dobře, že při své prosté a přímé povaze byl tatínek záhy přesvědčen, že má touha je od samotného Boha. Ve své hluboké víře zvolal, že Pán Bůh mu prokazuje velikou čest, když od něho takto žádá jeho děti. [...] Zdálo se, že tatínek zakouší klidnou radost, jakou dává přinesená oběť.¹⁸⁶

Nicméně pro vstup na Karmel bylo čtrnáct let příliš nízkým věkem. Superior Karmelu odmítal Tereziin vstup dokonce před jednadvacátým rokem,¹⁸⁷ proto Louis, který byl o pravosti povolání své nejmladší dcery přesvědčen, zorganizuje setkání s biskupem v Bayeux, Mons. Hugoninem. Ten je nejdříve překvapen účelem návštěvy i naléháním otce, aby jeho dcera směla složit řeholní sliby co nejdříve, poté projeví jisté pochopení, avšak pošle otce s dcerou předložit žádost Svatému otci. Už za několik dní se tedy i s Céline vydávají na pouť do Říma ke Lvu XIII., ten nejdříve prohlásí: „*Udělejte, co vám řeknou představení.*“¹⁸⁸ Pak ještě dodá: „*Nuže... Nuže... Vstoupíte, bude-li to Pán Bůh chtít...*“¹⁸⁹

Pán Bůh chtěl, a tak Terezii povoluje biskup vstoupit v patnácti letech na Karmel.¹⁹⁰ Což se stane 9. dubna 1888.

Louisovi doma zbývá jen Céline.¹⁹¹ Je si dobře vědom jejího výtvarného nadání, a tak jí 15. června 1888 nabídne studium v Paříži, aby svůj talent mohla plně rozvinout. Ta mu však sdělí, že také ona touží po životě na Karmelu.

Louis hned zvolal: „*Pojď, půjdeme spolu před svatostánek poděkovat Pánu za milosti, které uděluje naší rodině, a za čest, kterou mně prokazuje, když si v mém domě volí snoubenky. Ano, Pan Bůh mně prokazuje velkou čest, když ode mě žádá všechny děti. Kdybych měl tak něco lepšího, spěchal bych mu to obětovat.*“¹⁹²

¹⁸⁶ TEREZIE Z LISIEUX., *Autobiografické spisy*,... s. 105.

¹⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 109.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 132.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 140.

¹⁹¹ Léonie se sice v té době vrátila z dalšího neúspěšného vstupu do kláštera, otec však o povolání své dcery nemá pochybnosti a je přesvědčen, že jednoho dne v klášteře zůstane.

Srov. MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 130.

¹⁹² PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 276-277. In: MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 131.

S tímto pocitem vděčnosti a naplnění tedy Louis Martin odevzdává poslední ze svých dcer do rukou Božích. „*Má v sobě nadpřirozenou radost a jeho dcery budou v tomto období vidět jakýsi Tábor.*“¹⁹³

II.8 Louisova oběť

V období odchodu Louisových dcer do řeholního stavu se u něj začnou postupně projevovat příznaky cerebrální arterosklerózy.

Prvním znamením vážného onemocnění je malá mozková mrtvice, která způsobí krátkodobé ochrnutí levé poloviny těla. Stane se to při Louisově přípravě na ranní mši, na kterou přesto s obtížemi dojde. Polekané dcery okamžitě zavolají strýčka Isidora, který nasadí Louisovi pijavice k odsátí krve. Zákrok je sice úspěšný, nicméně Louisovo zdraví už je podlomené. Vše ho nyní vyčerpává více než před mozkovou příhodou.¹⁹⁴

Poté, co odvede Terezii na Karmel v Lisieux, jede navštívit své známé do Alençonu. Zde v kostele Notre-Dame, kde byla Terezie pokřtěna a odkud vypravil tělo své milované ženy k poslednímu rozloučení, prožil silně Boží přítomnost a pocítil jeho lásku a útěchu. Na tuto zkušenost odpověděl následující modlitbou: „*Můj Bože, je toho příliš! Ano, jsem příliš šťastný, abych mohl takto odejít do nebe, chci pro tebe něco vytrpět! A nabídl jsem se za oběť...*“¹⁹⁵

Krátce na to požádá farář katedrály v Lisieux farníky o 10 000 franků na nový oltář. Louis mu je záhy přinese. Strýc Isidore to považuje za přehnané, na což mu Terezie odpovídá, že ten, kdo odevzdal Bohu všechny své dcery, logicky také nabízí oltář, na němž by obětoval je i sám sebe.¹⁹⁶

Louisovy problémy se začínají rychle zhoršovat, dochází u něj k výpadkům paměti, ztrácí pojem o čase, utíká z domu, trpí halucinacemi. V druhé půli června odejde z domu a dlouho se o něm neví. Najdou ho desítky kilometrů od domova. V srpnu opět krátce částečně ochrne a to přímo na nádraží, takže jej málem srazil vlak. Céline, která se rozhodla odložit svůj vstup na Karmel, aby mohla být otci na blízku je těmito událostmi velmi otřesena.

¹⁹³ MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 131.

¹⁹⁴ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 92-93.

¹⁹⁵ PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 285. In: MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 132.

¹⁹⁶ Srov. MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 132.

Po zbytek roku se Louisova situace nijak nelepší, ba naopak se začínají dostavovat záchvaty nepřičetnosti. Ty naštěstí vyvažují chvíle, kdy Louis s oddanou důvěrou dělá, co mu Céline řekne a je k ní velmi milý.

V lednu 1889 má Terezie obláčku. Louis prožívá jedny ze svých lepších chvil, takže se obřadu může účastnit a uvede svou Královničku, jak Terezii rád nazýval, slavnostně do kaple. Nicméně celá rodina se děsí, aby u něj z minuty na minutu nepropukl nervový záchvat a vše neskončilo ostudou. Nic takového se nestane a Terezie září štěstím.¹⁹⁷

Měsíc poté však Louise začnou přepadat představy o zuřící revoluci ve městě, která ohrožuje život jeho dcer na Karmelu, a tak je s revolverem v ruce vyrazí bránit. Nic zlého se nestane, ale všem je jasné, že situace dosáhla neúnosné míry. Z obavy o život blízkých rozhodne Louisův švagr Isidore o nutnosti hospitalizace. Louise odvezou do Caen do Nemocnice Dobrého Spasitele. Atmosféru převozu líčí Céline takto: „*Léonie a já, oněmělé, jsme byly zticha celou dobu; byly jsme zcela zničené, zdrcené; zdálo se mi, že mé srdce krvácí a zeje v něm velká rána...*“¹⁹⁸

II.9 Louisova závěrečná životní zkouška

Nemocnice Dobrého Spasitele byla velmi pokrokovým zařízením s individuálním přístupem k pacientům, kterou založila za tímto účelem vzniklá ženská řeholní komunita. Tvořila samostatnou čtvrť na okraji města a rozprostírala se na deseti hektarech. Byla tím nejlepším zařízením v širokém okolí.¹⁹⁹ Nicméně na Louisovu nemoc neexistoval v té době žádný lék, který by alespoň mírnil její projevy.

Ačkoliv Louise trpěl cyklicky se opakujícími stavy nepřičetnosti, jednalo se o projevy nemoci tělesné, nikoliv duševní. Proto si ve světlých chvílích svůj stav uvědomoval, ale snášel ho s důvěrou v Boha. A chápal svou nemoc jako pokoření a očistu od vlastní pýchy.²⁰⁰ Odmítal zvláštní zacházení a svou důvěrou v Boha byl svědectvím mnohým pacientům.

¹⁹⁷ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 108.

¹⁹⁸ Carnet manuscrit de Sœur Geneviève IV s. 163. In: CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 110.

¹⁹⁹ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 114.

²⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 119.

Po třech letech v této nemocnici ochrnl na ruce i nohy, avšak výraz jeho tváře dle dochované fotografie je naplněn hlubokým pokojem a laskavostí. V tomto stavu je 10. května 1892 propuštěn do domácí péče. Guérinovi pro Louise s Léonií a Célinou, které se o něj starají, pronajmou dům v těsné blízkosti toho jejich. Louis se nyní pohybuje jen na vozíku pro něj vyrobeném. Louis je ke svým blízkým neobyčejně laskavý, jeho schopnosti velmi utrpěly, stejně jako paměť. Nemívá však už blouznivé stavy a pohled na něj odkrývá hloubku kontemplace, do níž je ponořen.²⁰¹

Nejšťastnější je ve volné přírodě, proto ho přes léto berou na usedlost v Musse, kterou Guérinovi zdědili. V létě roku 1894 je už jeho zdraví značně oslabené. 28. července přijímá svátosti. Následující den je neděle. Louis umírá v den, který celý život ctíl a bránil. Poslední okamžiky jeho života popisuje jeho dcera Céline takto:

Vyslovila jsem tedy velmi nahlas tyto tři invokace: „Ježíši, Maria, Josefe, dávám vám mé srdce, mého ducha a můj život! Ježíši, Maria, Josefe, stůjte při mně v mé poslední agónii! Ježíši, Maria, Josefe, učňte, abych zemřel ve vaší svaté společnosti.“ V té chvíli můj drahý otec otevřel oči a pohlédl na mě s nevýslovnou laskavostí a vděčností. Jeho pohled byl oduševnělý a plný života. A potom své oči zavřel navždy.²⁰²

Louisovo tělo převezli z venkovské usedlosti do Lisieux, kde byl 2. srpna pohřben. Isidore Guérin nechá záhy do společného hrobu převést ostatky Louisovy manželky Zélie.

Céline v krátké době získá nezbytná povolení ke vstupu čtvrté pokrevní sestry do téhož kláštera. Brány Karmelu se jí otevrou 14. září 1894.²⁰³

II.10 Na cestě k blahořečení

*„Pán Bůh mi dal otce a matku, kteří byli hodni víc nebe, než země.“*²⁰⁴Takto smýšlela o svých rodičích jejich nejmladší sestra Terezie. Díky její kanonizaci a spisům byl její otec vcelku dobře znám, a tak kardinál Vico

²⁰¹ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 141-147.

²⁰² CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 148-149.

²⁰³ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 151.

²⁰⁴ Sebrané spisy. díl. 2. dopis č. 261.

v den Tereziina svatořečení²⁰⁵ upozornil na to, že by bylo dobré se také zabývat jejím tatínkem.

V roce 1941 je zveřejněna Zéliina korespondence. V roce 1946 píše P. Stéphane-Joseph Piat obsáhlý životopis manželů Martinových, který se stane velmi rozšířeným.

V roce 1957 byly otevřeny procesy pro každého z manželů zvlášť. V roce 1971 by proces sloučen do jediného.

26. března 1994 v Roce rodiny podepsal papež Jan Pavel II. dekret o hrdinném stupni ctností manželů Martinových a prohlásil je za ctihodné.

10. června 2003 bylo uznáno zázračné uzdravení Pietra Schilira z italské Monzy.²⁰⁶

Za blahoslavené byli prohlášeni v Lisieux dne 19. října 2008.

²⁰⁵ 17. května 1925

²⁰⁶ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... s. 407-412.

KAPITOLA III.

JEDINEČNOST CESTY SVATOSTI MANŽELŮ MARTINOVÝCH

Poté, co jsme představili příběh manželů Martinových, nahlédneme jejich život pod úhlem některých reflexí o svatosti manželství, jež jsme vypracovali v první kapitole. Se po uvedení do dobových a duchovních souvislostí zaměříme na chápání svatosti u Louise a Zélie. Vyzdvihneme jejich touhu po svatosti jako cestě odevzdání do Boží vůle. Nastíníme, jaké prostředky na této cestě používali. V posledních třech podkapitolách ukážeme, jaké ovoce nesl jejich život postupně čím dál více sjednocovaný s Bohem skrze svědectví i službu, a kterak se jejich touha po svatosti projevila ve výchově dětí.

III.1 Obecná charakteristika doby

Chceme-li nahlédnout v čem spočívala ona jedinečnost svatosti manželů Martinových, zastavme se alespoň krátce u společensko-politického, historického a spirituálního pozadí jejich životního příběhu.

Životní dráha blahoslaveného páru je vymezena obdobím let 1823-1894. Přičemž od vypuknutí Francouzské revoluce se v zemi velmi často mění státní zřízení. A tak zatím co se Louis narodil do Království francouzského²⁰⁷ pod vládou Bourbonů, Zélie přichází na svět již do Království Francouzů²⁰⁸, které vzniklo jako důsledek tzv. Červencové revoluce roku 1830. Po revoluci v roce 1848 nastalo čtyřleté období Druhé Francouzské republiky, následovalo Druhé Francouzské císařství. V průběhu prusko-francouzské války je po zajetí císaře Napoleona III. ustavena roku 1870 Třetí republika, která se po krvavém potlačení Pařížské komuny ukáže být prozatím nejdéle fungujícím systémem v moderních dějinách Francie. O dlouhodobé výbušnosti politické situace ve Francii v průběhu 19. století svědčí také rozsáhlá přestavba Paříže v 50. a 60. letech. Ta si kladla za cíl výrazně omezit možnosti potenciálních revolucionářů. Staré úzké uličky, jež dokonale vyhovovaly charakteru pouličního boje, byly zbourány

²⁰⁷ Ve francouzštině *Royaume de France*.

²⁰⁸ Ve francouzštině *Royaume des Français*.

a nahrazeny širokými bulváry, které umožňovaly nasazení dělostřelectva v městském prostředí.

Katolická církev ve Francii v tomto období prochází opravdu tvrdým obdobím. Poté, co musela čelit brutálnímu úderu Francouzské revoluce, se situace částečně uklidnila podpisem konkordátu roku 1801. Nicméně postavení a role církve ve společnosti jsou zásadně proměněny.

V předrevoluční Francii byla církev nejen dominantním vlastníkem půdy, ale také poskytovatelem vzdělání a zřizovatelem mnoha charitativních zařízení a v neposlední řadě také podstatnou součástí systému označovaného jako „Ancien Régime“.

V porevolučních časech pak hledali traumatizovaní křesťané vztah k novému zřízení velice složitě a představitelé místní církve byli namnoze v hluboké závislosti na státu. Společnost zůstává po celé 19. století rozdělena do nesmiřitelných táborů. Katolíci s povětšinou monarchistickými sklony na straně jedné, republikáni a volnomyšlenkáři na straně druhé. Orientaci křesťanů v nastalé situaci ještě nadmíru komplikují rozličné nové směry myšlení, které reagují na čím dál palčivější sociální problematiku industrializující se společnosti. O to více vystupuje do popředí tehdejší misijní elán francouzské církve, stejně jako nepřeberné množství vznikajících řeholních kongregací reagujících na nově vyvstalé potřeby.

Manželé Martinovi byli samozřejmě, dětmi církve té doby, jejíž spirituální realitu lze charakterizovat následovně:

Pocit viny za devastaci církve a společnosti způsobené revolucí a dalšími excesy silně dopadá na mysl věřících. Jansenistická mentalita, která odsouzením vystupňovaného jansenizmu z Port-Royal nezanikla, tento pocit viny ještě více živí. Bůh je nazírán především z úhlu spravedlnosti, avšak spravedlnosti tvrdé, bez lásky, podle míry člověka. Nad devastací této „první dcery církve“ vzplanul Boží hněv, který je třeba utišovat. Šíří se tzv. mentalita „repatriace“, mentalita pokání a nápravy. Tato mentalita se šíří v téměř všech řeholních a vůbec náboženských kruzích. Z původní úcty k Nejsvětějšímu Srdci – bezpodmínečné lásky Krista, se stávají reparační pobožnosti v duchu nápravy vin. V tomto duchu vznikají další kulty, např. ke Svaté Tváři, šíří se penitenciální poselství z La Saletty, reparační svatyně té doby.

Všeobecně se mystika „nenosí“, naopak ze strachu z iluminizmu jde o dobu antimystickou. Řeholníci jsou asketi vršící umrtvování, ne mystici. Život v Duchu Svatém je víceméně neznámý pojem.

Na druhé straně, v určitých náboženských kruzích je stále živý duch tzv. „École française,“ která zůstává jakousi nositelkou mystiky lásky, vycházející z kontemplace

celého Kristova života. Vedle těchto proudů se šíří kvietistické směry či sentimentalizmy všech odstínů.²⁰⁹

Louise a Zélie nebyli intelektuálové, kteří by dokázali posunout běh dějin. Dokázali však i přes nemalé obtíže své doby, jak v rovině společenské, tak duchovní, dorůst do jedinečné formy svatosti.

III.2 Spiritualita manželů Martinových

Manželé Martinovi žili všední život lidí své doby. Naučili se však svůj obyčejný život prožívat pod zorným úhlem věčnosti, což jejich životní běh učinilo cestou svatosti. Každý den se svými radostmi i trápeními se tak stal příležitostí k přilnutí k Boží vůli. Věrné následování Ježíše v každodennosti a snaha se mu líbit v nich krok za krokem upevňovala důvěru v Boží prozřetelnost. Tímto způsobem pak dokázali i ve velkých životních zkouškách vytrvat jako Jób (Srov. Jb 1,21) ve chvále svrchovaného Boha.²¹⁰

Podstata manželského života postaveného na neustále obnovovaném vydávání se druhému a jeho přijímání se jim stala zcela vlastní. Lásku, kterou si slíbili, dokázali jeden druhému také projevit a vyznat. Skrze společnou cestu k nebi jejich víra, láska a naděje postupně rostla. Pochopili, že dynamika darování sebe samého a přijímání daru druhé osoby je podstatou manželství i nebeské blaženosti.

Pojďme se tedy inspirovat jejich touhou po svatosti, životem modlitby a způsobem slavení liturgie. Nechme se oslovit svědectvím jejich života. Přijměme poučení o tom, jak sloužit bližnímu. Zastavme se u výchovy, která přinesla církvi horlivé následovnice milovaného Spasitele.

III.2.1 Touha po svatosti

Modlitba v nejrůznějších formách byla pro Martinovy klíčem k životu s Bohem a výrazem touhy po něm. Jakmile děti začaly užívat rozum, učila je Zélie modlitbu, kterou sama vždy začínala den: „*Můj Bože, dávám vám své srdce, prosím vezměte si je, aby ho žádné stvoření nemohlo vlastnit, jen vy sám,*

²⁰⁹ BARÁTOVÁ, Veronika. *Christologicko-soteriologické motivy v autobiografických spisech sv. Terézie z Lisieux*. Diplomová práce obhájená na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci r. 2007. s. 9-10.

²¹⁰ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 109.

můj dobrý Ježíši.“²¹¹ Tato krátká ranní modlitba je úžasným svědectvím o ryzosti Zéliiny víry a její touze cele patřit jedině svému Spasiteli. V té době nebývalo běžné, aby vdaná žena chtěla patřit cele Pánu. Tato touha byla tradičně vyhrazena osobám zasvěceného života. Zéliina víra jasně rozpoznává, že rozdělenost srdce nepůsobí životní stav sám o sobě, ale nedostatek obrácení. Je si své neschopnosti zcela patřit Pánu vědoma, velmi ji to trápí a častěji během dne si nad svými selháními povzdechne v duchu zkušenosti apoštola Pavla: „*Můj Bože, jak ráda bych byla svatou! Avšak skutky, které konám, nejsou znamením svatosti.*“²¹² Jindy s upřímností píše svým dvěma nejstarším dcerám, že na růstu svatosti je třeba se aktivně podílet a jedná se o tvrdou dřinu, s níž je ovšem lépe začít pozdě, než nikdy.²¹³ Tyto výroky pronesené v posledních letech jejího života ukazují na naději, s jakou začínala znovu a znovu pracovat na nápravě svých nedostatků. Zároveň odhalují důvěru v Boží milosrdenství a možnost stále nového začátku.

O bezvýhradné vydanosti do rukou Božích svědčí i události posledních týdnů jejího života. V těch nejtěžších chvílích bolestí plakala a křičela celé hodiny. K tomu se přidával pocit naprosté opuštěnosti Bohem a jeho svatými.²¹⁴ V tom všem se obrací k Bohu se slovy, jež svědčí o její bolesti, úzkosti i důvěře v jeho věrnost: „*Ó můj Bože, vidíte, jak mě opouští síla ke snášení utrpení. Smilujte se nade mnou! Když je třeba, abych zůstala zde na tomto loži bolesti bez toho, aniž by mi bylo možné dopřát úlevy, snažně vás prosím, neopouštějte mě!*“²¹⁵ V posledních dnech, než pozbyla schopnost mluvit, se často utěšovala výrokem sv. Františka Saleského o tom, kterak „*špetka ctnosti praktikovaná v době soužení má větší cenu, než její přemíra v čase odpočinku a radosti.*“²¹⁶ Přestože ve svých šestačtyřiceti letech zemřela s bolestným povzdechem na rtech, její vyzáblá a bolestí ztuhlá tvář po smrti nabyla „*úchvatné důstojnosti a mladosti*“.²¹⁷ Její tvář živější než kdykoliv za života²¹⁸ se tak stala odrazem života, po jehož plnosti v Bohu celý život toužila.

²¹¹ CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 85.

²¹² MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 154.

²¹³ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 110.

²¹⁴ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 216.

²¹⁵ PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 190.

²¹⁶ Tamtéž, s. 192.

²¹⁷ Tamtéž, s. 193.

²¹⁸ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 199.

Louis o lásce k Bohu prohlásil: „*Ano, mám cíl, tím je milovat Boha z celého svého srdce.*“²¹⁹ Toto odhodlání pan Martin formuluje v době, kdy už je několik měsíců hospitalizován v Nemocnici Dobrého Spasitele. V těchto letech velkého ponížení, kdy Louis často hovoří bez toho, aniž by měl nad sebou kontrolu, zaznamenali jeho blízcí podivuhodnou skutečnost. Céline dosvědčuje, že i když byly jeho myšlenky zmatené, vždy směřovaly k Bohu.²²⁰ Ať už byl tedy plně při smyslech či bez kontroly nad směřováním svého ducha, jeho vůle vždy neomylně směřovala k Bohu.

Dobrý Bůh, jak Louis svého Stvořitele nazýval, ho vyslyšel, když se k němu v Alençonu modlil, aby pro něj směl trpět. Tenkrát Louis zakusil intenzivní prožitek Boží přítomnosti a slávy, který můžeme považovat za podíl na zkušenosti apoštolů na Hoře proměnění. V tomto smyslu události později refletovaly i jeho dcery.²²¹ Třem vyvoleným učedníkům byla v Galileji zjevena Ježíšova božská sláva spolu s vysvětlením, že Boží Syn vstane z mrtvých, a tak vstoupí do své slávy. Před tím však bude muset projít velkým utrpením. (Srov. Mt 17, 1-13) Podobně byla Louisovi v srdci Normandie zjevena Boží zářivá láska, na niž spontánně odpověděl: „*Ano, jsem příliš šťastný, abych mohl takto odejít do nebe, chci pro tebe něco vytrpět!*“²²² Louis se tedy jako věrný učedník vydal ve stopách svého Mistra. Svá utrpení nesl s pokorou a tichostí. Nemoc ho totiž nakonec zbavila i možnosti mluvit, a tak umírá tichý jako Beránek, jehož následoval. S pohledem plným života, v němž se už odrážela radost z patření na Boha.²²³

Manželé Martinovi dorostli do plné míry Kristovy, jak církev dosvědčuje jejich blahořečením. Pojdme se tedy nyní porozhlédnout, kudy vedla jejich cesta svatosti.

²¹⁹ Dopis dvěma nejstarším dcerám ze dne 21. května 1889. In: MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 36.

²²⁰ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 104-107.

²²¹ Srov. MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 131.

²²² Srov. kap. II.8.

²²³ Srov. kap. II.9.

III.2.2 Svatost pojímaná jako odevzdanost do Boží vůle

Zélie často ve své korespondenci hovořila o nutnosti rezignace. Toto slovo však v té době neznamenal vzdání se aktivity či pád do fatalismu.²²⁴ Zélie, podobně jako její dcera Terezie používá slovo rezignace ve smyslu „dobrovolného odevzdání se lásce Boží, skrze něž přijímá, že svá utrpení bude prožívat v naději na nebe.“²²⁵ Tento postoj má tedy složku pasivní – přijetí toho, co život přináší, ale obsahuje také aktivní rozhodnutí přinést těžkosti a utrpení s tím spojené jako obětní dar. Zélie byla žena velmi energická a odmítala se nechat vláčet osudem, to jí bylo naprosto cizí. Místo toho, aby se nevyhnutelným událostem života vzdávala, však vložila svou energii do úsilí, „aby sama sebe přinášela jako živou, svatou, Bohu milou oběť.“ (Ř 12,1) Tento svůj postoj dosvědčuje v dopisu své švagrové: „Nejlepší je vložit vše do rukou dobrého Boha a očekávat události v pokoji a odevzdanosti do jeho vůle. To je to, co se vynasnažím udělat.“²²⁶ Tato slova byla napsána po smrti obou chlapečků v očekávání narození dalšího dítěte. Zélie tehdy sužovaly obavy z brzké smrti dítěte, které měla přivést na svět. Slova dopisu tak jen dokazují, že její odevzdanost do Prozřetelnosti byla ovocem tvrdého duchovního zápasu.

Louisův postoj byl stejný, což dokazují slova modlitby, pronesené v závěrečné fázi jeho života, v níž sám sebe Bohu nabízí jako oběť.²²⁷

Život manželů Martinových může být velkým povzbuzením i pro dnešní manžele, neboť používali i nám dostupných prostředků duchovního růstu, a to při veškeré zaneprázdněnosti plynoucí z pracovních a rodinných povinností. Na cestě k plnosti života v Bohu jim manželství nebylo překážkou, právě naopak. Jejich způsob žití manželství dal ještě více vyniknout osobním rysům svatosti každého z nich. Každý z nich jedinečným způsobem, a přitom ve vzájemné harmonii, uskutečňoval manželství obnovené v Kristu. Skrze vzájemnou lásku, již dávali růst před Boží tvář, postupně vytěsňovali veškerý projev sobectví a nezávislosti na Bohu ze svého středu. Stávali se tak stále poddajnější vůči vedení Ducha svatého, jak dosvědčuje i závěr jejich života.

²²⁴ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 103.

²²⁵ CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 103. In: MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 48.

²²⁶ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 45.

²²⁷ Srov. kap. II.9.

III.2.3 Prostředky duchovního života

Ve světle předchozích odstavců můžeme říct, že prostředky duchovního života, které manželé Martinovi užívali, jim byly cestou do naprosté závislosti na Bohu, v čemž spatřovali podstatu svatosti. Dobře si uvědomovali, že o svatost je nutno zápasit den za dnem.

Proto začínají každý den úkonem odevzdání srdce Ježíši,²²⁸ poté spěchají na jitřní mši svatou v 5.30. Eucharistickému životu přisuzují zásadní význam. Pravidelnou zpovědí udržují svá srdce neustále připravená k přijetí Kristova těla. Podle tehdejších zvyklostí přijímají kromě neděle ještě dvakrát týdně.²²⁹ Oba se snaží eucharistie účastnit do posledního okamžiku, navzdory fyzické bolesti i únavě. Přitom ani jim se nevyhýbají problémy s únavou či roztržitostí způsobenou přemírou starostí. Zélie ve svých dopisech vyznává, že občas mši svatou skoro celou prospí²³⁰ nebo vůbec netuší, o čem bylo kázání.²³¹ Postupně s sebou berou i větší děti. Po návratu domů se pak společně modlí se zbývajícimi členy rodiny.²³² Takto začínají den, který pak Pánu odevzdávají při společné večerní modlitbě, jejíž součástí byla četba z duchovních textů dle liturgického roku, poděkování za uplynulý den a modlitba kompletáře.²³³

Zásadní význam připisují slavení neděle, někdy se účastní i tří mší svatých během dopoledne. To, co se dnes zdá v přímém rozporu s duchem liturgie, bylo tehdy běžnou praxí – na první mši svaté šli Martinovi k přijímání a další dvě prožívali jako díkůčinění.²³⁴ Nebyl to však jediný rozměr slavení neděle. Louis s poukazem na to, že neděle je Pánův den, odmítal otevřít svůj obchod, i přesto, že mu to jeho zpovědník dovolil.²³⁵ Neděle byla totiž jediným volným dnem a na alençonský trh se sjížděli lidé z širokého okolí. Volný čas tak využívali na odpolední procházky či projížďky s rodinou. Vždy se však vraceli na večerní modlitbu nešpor do farního kostela.²³⁶

²²⁸ Srov. kap. III.2.1.

²²⁹ Srov. MONGINOVÁ, Hélène., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 38-40.

²³⁰ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 156.

²³¹ Srov. tamtéž, dopis č. 128.

²³² Srov. GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 53.

²³³ Srov. GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 53.

²³⁴ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 108.

²³⁵ PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 54.

²³⁶ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 53-54.

Jejich životní rytmus je zásadně ovlivněn liturgickým rokem. Půst prožívají jako období toužebného očekávání slavení velikonočního tajemství.²³⁷ Louis miluje slavnost Těla a krve Páně.²³⁸ Oba chovají velkou lásku k Panně Marii. Louis si už v době pařížských studií navykl utíkat se pod její ochranu a bude to dělat po celý život. Když se blíží mariánský měsíc květen, zdobí Zélie kout kolem rodinné sochy Panny Marie pomocí látek, krajky a větví hlohu od podlahy až ke stropu. Takže si její dcera Marie neodpustí poznámku, že maminka chce nejspíš konkurovat výzdobě ve farním kostele.²³⁹ Oba dva mají ve velké úctě zvláště tajemství Mariina Neposkvrněného Početí.²⁴⁰ Louis s velkou horlivostí putuje do Lurd a Séesu, kde jsou poutní místa spjatá s tímto tajemstvím.²⁴¹ 8. prosince Zélie každoročně spěchá časně ráno do kostela a svěřuje Matce Boží všechny své prosby a trápení. Takto si roku 1860 vyprosila své druhé dítě. Pauline se narodí devět měsíců poté – 7. září 1861.²⁴²

Velký význam připisují i církevním nařízením, která s průběhem liturgického roku souvisejí. Útrapy askeze nabízejí Pánu jako drobnou oběť, mající v jejich očích jediný smysl – otevřít jejich srdce více pro Pána. Občas si je proto neváhají i zpřísnit. Zélie tak v době postu nic nejí až do oběda a na konci dne večeří jen velmi lehce.²⁴³ Není to však pro ni nic samozřejmého a snadného. Zélie s upřímností sobě vlastní přiznává své švagrové:

Postní doba právě vrcholí. Naštěstí to bude brzy za námi; snášim to dost těžko, ten půst a zdrženlivost. Není to sice žádné tvrdé umrtvování, ale jsem unavená a mám žaludeční slabost, a hlavně se cítim tak zemdlená, že kdybych poslouchala své tělo, nedělala bych vůbec nic.²⁴⁴

Podílejí se také intenzivně na životě farnosti. Louis patří k organizátorům a propagátorům nočních adorací, jichž se pravidelně účastní.²⁴⁵ Stejně tak neopominou žádné lidové misie či rekolekce, které farnost pořádá. Když jsou

²³⁷ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 157.

²³⁸ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 48.

²³⁹ Srov. GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 57.

²⁴⁰ Připomeňme jen, že skutečnost Mariina Neposkvrněného Početí byla vyhlášena jako dogma roku 1854 a v roce 1858 se Panna Maria takto nazývá při svém lurdském zjevení. Obě události se odehrály za života manželů Martinových.

²⁴¹ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 48.

²⁴² GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 58-59.

²⁴³ Srov. GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 52.

²⁴⁴ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 130. In: MONGINOVÁ, Héléne., *Rodiče Terezie z Lisieux*, s. 42.

²⁴⁵ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 110.

misijní kazatelé nudní a je nemožné vytěžit z jejich promluv jakýkoliv duchovní užitek, účastní se Zélie misí s nemenší vytrvalostí a přijme to jako formu pokání.²⁴⁶

Zélie je rovněž terciářkou alençonských klarisek, s nimiž se dělila o své úmysly i trápení. Je také zapojena do modlitebního života v různých bratrstvech. Na druhou stranu nesnáší všelijaké dobové pobožnosti, které svou komplikovaností oslabují duch evangelia a odnímají mu jeho průraznost.²⁴⁷ Zélie se totiž modlí ráda a často, ale nenechá si pod záminkou ještě větší zbožnosti kazit obraz Boha, s nímž tak ráda rozmlouvá.

Louis pak od mládí miluje poutě. Kromě už zmíněných míst putuje také velmi rád do Chartres. Na jaře 1872, kdy je vnitřní politická situace po prohrané válce pořád poněkud nejistá, se přidá k dvaceti tisícům poutníků z celé Francie, aby zde vyprosil pokoj pro svou milovanou zemi.

Celý jejich pestrý život modlitby se odehrával v atmosféře důvěry v Otce, který se stará o své děti. Zélie to popisuje následovně: „*Když si pomyslím, co Pán Bůh, v něhož jsem vložila všechnu důvěru a do jehož rukou jsem svěřila péči o své záležitosti, udělal pro mě a mého manžela, nemohu pochybovat o tom, že jeho božská Prozřetelnost se se zvláštní péčí stará o své děti.*“²⁴⁸

III.2.4 Rozměr svědectví

Vzájemnou úctu a lásku si manželé Martinovi nejen slíbili, ale také ji rozvíjeli a vzájemně opětovali. Hned v prvním dochovaném dopise píše Zélie o svém manželovi s obdivem: „*Můj manžel je svatý člověk, takového bych přála všem ženám.*“²⁴⁹ A Louis podepisuje rovněž první z dochovaných dopisů následovně: „*Tvůj manžel a skutečný přítel, který tě miluje na celý život.*“²⁵⁰ Životní zkoušky svádějí manžele Martinovy stále blíž k sobě. S vírou překonávané utrpení ze ztráty dětí i rodičů, v němž hledí společně ke svému Spasiteli, v nich rozněcuje čím dál větší lásku. Zélie píše Louisovi nedlouho po smrti svého druhého syna a milovaného otce: „*Libám tě z celého srdce, jsem*

²⁴⁶ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 51.

²⁴⁷ Srov. GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 55.

²⁴⁸ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 1.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Tamtéž, dopis č. 2b.

*dnes tak šťastná při pomýšlení, že tě uvidím, že nemohu pracovat. Tvoje žena, která tě miluje víc než život.*²⁵¹ Jejich s vírou prožívané láskyplné manželství je tak postupně stále více uschopňuje svědčit o Bohu jako zdroji pravé lásky. Čím dál palčivěji je trápí, když někdo dobrého Boha nezná a nemohou se tak s ním podělit o svou radost.

V první řadě Zélii leží na srdci spása jejího bratra. Proto když studuje v Paříži a čelí různým nástrahám, vybízí ho, aby se pevně držel své víry.²⁵² Mladší bratr není příliš nadšen z „poučování“ své starší sestry. Jejich vzájemný vztah bude plný vzájemného dobírání a poslušování, přičemž Zélie nikdy neopomene svého bratra povzbuzovat ve víře. Isidore se tomu sice naoko brání, ale v hloubi duše ví, že mnohého zůstal uchráněn díky modlitbě a pomoci své starší sestry.²⁵³

Oběma manželům leží na srdci obrácení lidí odpadlých od církve či nevěřících. Ví, že je to velká Boží milost a tajemství. Proto tento proces podporují intenzivní modlitbou ve prospěch každého, o kom ví, že obrácení potřebuje. Takto se Zélie raduje nad obrácením přítele svého bratra: *„Vzala jsem si jeho spásu k srdci, modlila jsem se za něj, jak nejlépe jsem uměla. [...] Proto se velmi raduji, že žije jako dobrý křesťan.*²⁵⁴ V podobném duchu píše Louis jednomu ze svých přátel, který znovu našel víru: *„Jestliže Bůh požehnal domu Áronovu, požehnal také domu Nogrrixů, neboť se vám podařilo opravdu dobré dílo. Doufejme, že se vítr nezmění, abyste všichni dorazili do dobrého přístavu.*²⁵⁵ Ze všech dobrých děl také finančně nejvíce podporují misijní díla.

Manželé Martinovi byli natolik proměněni Boží láskou, že dokázali projevit i lásku k nepřátelům, která rozhodně neměla nic společného se slabostí. Jak jsme uvedli v kap. II.3.2., Louis v době okupace Alençonu pruskými vojsky nejprve přemohl nepřátelského vojáka, který do jeho obchodu přišel krást a šel ho nahlásit. Když se však dozvěděl, že mu za rabování hrozí smrt, šel požádat o milost. Podobně se Zélie snaží malou sladkostí potěšit nepřátelského vojáka, kterému se stýskalo po domově.

²⁵¹ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 46.

²⁵² Srov. tamtéž, dopis č. 1.

²⁵³ Srov. tamtéž, dopis č. 5.

²⁵⁴ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 116.

²⁵⁵ Tamtéž, dopis č. 220. Louisův přítel bydlel v Bretani – kraji námořníků, proto ten mořeplavecký tón.

Zcela mimořádné svědectví o Kristu, který trpěl pro naše hříchy, vydali oba manželé v čase jejich nemoci a ponížení, jak jsme popsali v kapitolách III.2.1 a III.2.2.

III.2.5 Rozměr služby

Manželé Martinovi si dobře uvědomovali, že by se jen stěží mohli radovat z toho, jak se o ně Pán stará a miluje je, pokud by jejich chování vůči bližním neodráželo tuto zkušenost. Vědomě se snaží prokazovat službu svým druhým a svědčit tak o Boží dobrotě, která nejprve obdarovala je samotné.

Tato služba lásky se odehrává na prvním místě tam, kde žijí. Zélie je rázné povahy s vysokými nároky na kvalitu odvedené práce, přesto od ní žádná ze sloužících nikdy neutekla. V dopise svému bratrovi vysvětluje, že se ke služkám nechová o nic hůř než k dětem. Nejprve chce, aby se ženy, které v jejím domě slouží, cítily milovány a přijímány, pak teprve mohou přijít nároky, podobně jako při výchově dětí.²⁵⁶ Sloužící v té době byly totiž najímány ve velmi chudých venkovských rodinách, a tak bylo potřeba jistého času, než si osvojily všechny povinnosti spojené se službou v měšťanském domě.²⁵⁷

Podobné je i Zéliino chování vůči zaměstnankyním. Připomíná spíše rodinné vztahy, než pracovní-právní poměr. Když její dělnice onemocní, navštěvuje je v neděli po nešporách a pomáhá jim zajistit vše potřebné.²⁵⁸

Louis si byl dobře vědom své společenské odpovědnosti, kterou nabyl jako zaměstnavatel a čím dál zámožnější člověk. Proto je v roce 1875 mezi prvními signatáři Katolického kruhu.²⁵⁹ Na jeho půdě se kromě hledání řešení sociálních otázek odehrávala také značná část kulturního a společenského života místních katolíků.²⁶⁰

Kromě této institucionální angažovanosti se Louis snažil přispět na pomoc i v jednotlivých případech nouze. Na jaře roku 1876 potkal na ulici starého nuzně oděného a vyhladovělého muže. Louis se o něj začal ihned zajímat, když zjistil,

²⁵⁶ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 29.

²⁵⁷ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 137.

²⁵⁸ Srov. PIAT, Stéphane-Joseph., *Histoire d'une famille*, s. 56.

²⁵⁹ Jejich zakladatel Albert de Mun, poslanec a inspirátor téměř všech sociálních zákonů III. republiky, chtěl v jedné organizaci spojit dělníky a lidi z řídicích vrstev, aby spolu hledali řešení ke zmírnění sociálního napětí.

Srov. http://fr.wikipedia.org/wiki/Catholicisme_social.

²⁶⁰ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 48-49.

že umírá hlady a přespává v průvanu ve stodole, začal okamžitě podnikat kroky, aby byl nešťastník přijat do tamějšího hospice pro nemajetné starce. Louis, který byl jinak líný psát,²⁶¹ tedy začal rozesílat dotazy a žádosti na všechny strany, aby získal potřebná potvrzení a doporučení. Mezitím Zélie pozvala staříka k nim domů a nabídla mu veškerou pomoc. Louisovi po nějaké době přišla zamítavá odpověď, neboť se zjistilo, že nebohému muži je pouze sedmašedesát let, což bylo o tři roky méně než nejnižší požadovaný věk. Pan Martin však nehodlal čekat, až muž zestárne, a pustil se do úřední bitvy znovu. Proti vší naději byl po půl roce muž bez domova přijat do hospice, přičemž neskrýval svou radost a vděčnost vůči dobrodincům.²⁶²

Zélie však nijak nezaostávala v pozornosti vůči potřebným. Když se doslechla o povodních v Lisieux, byla pohnuta soucitem a bez váhání poslala peníze na pomoc lidem v nouzi.

III.2.6 Výchova dětí

Jak už jsme uvedli v kap. II.3 a II.4., manželství a výchova dětí nebyla první životní volba ani pro Louise, ani pro Zélii. Nicméně příchod dětí na svět dal jejich životu jasné směřování. Zélie na toto období vzpomíná s odstupem řady let takto:

Když na svět přišly děti, naše myšlenky se poněkud změnily. Už jsme žili jen pro ně, bylo to celé naše štěstí a nikdy jsme ho nenašli jinde, než v nich. [...] Bylo to pro mě velké zadostiučinění. A tak jsem toužila mít děti hodně, abych je vychovala pro nebe.²⁶³

Touha přivést děti pro nebe dává jasný cíl veškerému výchovnému snažení manželů Martinových. Z tohoto důvodu křtí všechny děti den či dva po narození, aby mohly mít co nejdříve podíl na Kristově vykoupení a věčném životě s ním. Proto je učí odevzdávat své srdce Ježíši hned v první ranní modlitbě.²⁶⁴ Zélie díky svému pedagogickému talentu velmi dobře vyzorovala, že děti ve svém raném dětství jednají tak, aby se líbily rodičům. Na tento jejich přirozený postoj naroubuje svoje první katechetické lekce a učí děti jednat tak, aby se líbily

²⁶¹ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 59.

²⁶² Srov. tamtéž, dopis č. 175.

²⁶³ MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 192.

²⁶⁴ Plné znění této modlitby jsme uvedli v kap. III.2.1.

Pánu Ježíši. Za tímto účelem má každé dítě jakýsi druh růžence a za každý sebezápor, úkon víry či dobrý skutek si může přidat jedno zrníčko. Za skutky, které se Pánu Ježíši líbit nemohly, se jedno zrníčko odčítalo. Jelikož se jednalo o praktikování lásky k Bohu a bližním, nazývalo se celé toto snažení „praktikami“.²⁶⁵ Při nedostatku živé víry na straně vychovatele by se snadno takové cvičení mohlo zvrhnout v čistý formalismus. To však nebyl případ Zélie, ta chtěla naučit děti poslouchat z lásky, aby se líbily Ježíši, který se vtělil a byl také dítětem jako ony.²⁶⁶

Zéliina výchova dětí se tak odehrávala v atmosféře vzájemného respektu. Byla plná něžné náklonnosti, jež probouzela důvěru a usnadňovala napodobování rodičovského vzoru.²⁶⁷

Děti, které byly takto vedeny k lásce k Ježíši, pak s velkou radostí přijímaly možnost plně se s ním setkat v eucharistii. Zároveň přitom napodobovaly uctivost, s jakou viděly přijímat své rodiče.²⁶⁸

Tento vztah k Ježíši rodiče považovali za největší poklad, který svým dětem mohou ukázat. Dobře věděli, jak je mladá víra ještě křehká, a tak ji u svých dětí chránili také volbou vhodné školy a vychovatelů.²⁶⁹

Svatost je jediný model života, který Zélie staví svým dětem před oči. Na slavnost Všech svatých jim klade na srdce, aby žily tak jako toho dne oslavovaní svatí a jednoho dne patřily mezi ně.²⁷⁰ Jedny z posledních slov, které Zélie na smrtelné posteli dokáže pronést ke svým dcerám, jsou výzvy ke svatosti.²⁷¹ Podobně když Louis vidí, že jeho dcery jsou pevně ukotveny v Bohu, je naplněn vděčností a štěstím.²⁷²

Manželé Martinovi prokázali svým dětem neocenitelnou službu, když jim svým slovem i příkladem svědčili o svatosti. Stejnou službu mohou prokázat i nám, budeme-li se od nich chtít učit. Svých tělesných dětí dovedli do nebe devět. Církev nás jejich blahorečením ujišťuje, že smíme patřit mezi jejich děti duchovní. Jejich náruč je jistě otevřená.

²⁶⁵ Srov. GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE., *La Mère de sainte Thérèse*,... s. 24-25.

²⁶⁶ Srov. tamtéž.

²⁶⁷ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 84.

²⁶⁸ Srov. CADÉOT, Robert., *Zélie Martin*,... s. 88.

²⁶⁹ O tomto tématu jsme pojednali v kap. II.4.2.

²⁷⁰ Srov. MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis., *Correspondance familiale*,... dopis č. 110.

²⁷¹ Srov. CADÉOT, Robert., *Louis Martin*,... s. 191.

²⁷² Srov. kap. II.7.2.

Závěr

Louis a Zélie Martinovi byli blahořečeni v průběhu 82. světové misijní neděle. Důvodem byla patrně snaha ukázat, jak silně jim záleželo nejen na spáse vlastní, ale také na věčné blaženosti těch, s kterými přicházeli do styku. Tato práce jen potvrdila správnost tohoto důrazu.

Jednak subjektivně, neboť čím více jsem studoval jejich život, tím více mi hořelo srdce pro Pána. Jednak objektivně, neboť touhu Bohu cele patřit, z níž pramenilo jejich odhodlání pro Boží království, lze v myšlení a skutcích tohoto blahoslaveného páru snadno rozpoznat. Specifické rysy jejich cesty svatosti lze definovat takto:

Na prvním místě je vždy Bůh

Tento postoj se jim stal druhou přirozeností. Snažil jsem se ukázat, jak od nejtěplejšího dětství v tomto duchu vychovávali své děti. Živnou půdou pro toto rozhodnutí byl věrně a důsledně uskutečňovaný život osobní modlitby, slavení liturgie a služba chudým. Patrně i politicky a sociálně velmi pohnutá doba přispěla k tomu, že svou oporu hledali vždy u Pána a nic nesmělo mít přednost před modlitbou a praktickými projevy lásky k bližním.

Láskyplná odevzdanost do vůle Boží

Jasně vyznání Boží svrchovanosti nad celým životem je vedlo k aktivnímu odevzdání každé životní situace do rukou Božích, což bylo zdrojem velkého vnitřního pokoje i uprostřed nejhoršího fyzického utrpení či ponížení. Přičemž nebyli uchráněni pocitů zmaru a opuštěnosti.

Důvěra v Boží prozřetelnost

Postupným odevzdáváním svého života dobrému Bohu dospěli k velké důvěře v Boží prozřetelnost. Zakoušeli ji na rovině materiální i skrze vyslyšení proseb za zdar různých jednání či uzdravení dětí z těžkých nemocí.

Vše pronikající touha po svatosti a stálá vzpomínka na Boha

Naplnění vděčností za tolikeré projevy Boží dobroty nechtěli žít jinak, než v závislosti na něm, tedy být svatými. Čímž se opět naplňovalo jejich rozhodnutí, aby Bůh byl na prvním místě.

Kdo miluje Boha, miluje život. **Ovocem těchto postojů byla radostná a láskyplná atmosféra**, která v domácnosti Martinových vládla. Ta pramenila

z prostého uskutečňování lásky, úcty a věrnosti, kterou si slíbili. Plodem jejich vzájemné vydanosti byly děti, které byly ihned do tohoto společenství lásky vtaženy. Louis i Zélie měli rádi rodinu pohromadě, neboť zde zakoušeli výměnu lásky mezi sebou. Proto bylo pro Zélii největší životní bolestí, když nemohla najít cestu ke své dceři Léonii.²⁷³ Měla strach, že děvče nebude schopno otevřít své srdce ostatním lidem a uzavře se ve své svéhlavosti. Neschopnost hlubokých vztahů a sobectví, to byl pro Zélii opak svatosti, po níž toužila pro všechny své děti. Šťěstí neviděli manželé Martinovi ani ve vlastnění, ani v ovládnání druhých, ale ve vydání sebe sama. Což svým životem i smrtí dosvědčili.

Díky této práci jsem měl možnost hlouběji poznat touhu Louise a Zélie Martinových po Bohu, z níž zase zpětně vyvěrala jejich vzájemná láska. Dostalo se mi velkého povzbuzení na mé osobní cestě svatosti, neboť životní postoje, které si Louise a Zélie osvojili, jsou přístupné i mně, neboť nejsou nijak podmíněné dobovým či sociálním kontextem. Proto chápu jejich poselství jako skutečně univerzální a věřím, že jsem v nich získal přátele a přímluvce.

Velkou výzvou, na kterou ovšem nebylo možno kvůli omezenému rozsahu práce a prozatím i mých znalostí přistoupit, by byla srovnávací studie spirituality manželů Martinových a jejich dcer, neboť existuje dostatečné množství pramenů, jež by takovou práci umožnily.

²⁷³ Srov. kap. II.4.3.

Použitá literatura

Prameny:

GENEVIÈVE DE LA SAINTE FACE. *La Mère de sainte Thérèse de l'Enfant-Jésus (1831-1877)* [Matka svaté Terezie od Dítěte Ježíše]. 1. vyd. Lisieux : Office central de Lisieux, 1954. 121 s.

MARTIN, Zélie, a MARTIN, Louis. *Correspondance familiale (1863-1885)* [Rodinná korespondence]. 1. vyd. Paříž : Les Éditions du Cerf, 2004. 418 s. ISBN 2-204-07308-3.

PIAT, Stéphane-Joseph. *Histoire d'une famille* [Dějiny jedné rodiny]. 4. vyd. Paříž : Editions Pierre Téqui, 2008. 333 s. ISBN 2740314442.

TERÉZIA OD DIEŤAŤA JEŽIŠA A SVATEJ TVÁRE. *Súborné dielo*, 2. zväzok. Přel. Mária Gálová. 1. vyd. Bratislava : Lúč, 1999. 446 s. Přel. z: Oeuvres complètes, Paříž : Éditions du Cerf et Desclée De Brouwer, 1996. ISBN 80-7114-253-0.

TEREZIE Z LISIEUX. *Autobiografické spisy. Dějiny duše*. Přel. Terezie Brichtová. 1. vyd. Kostelní Vydří : KN, 1991. 266 s. ISBN 80-900807-5-8.

Literatura:

BARÁTOVÁ, Veronika. *Christologicko-soteriologické motívy v autobiografických spisoch sv. Terézie z Lisieux*. Diplomová práce obhájená na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci r. 2007. 100 s.

CADÉOT, Robert. *Louis Martin, « Père incomparable » de Sainte Thérèse de l'Enfant Jésus, témoin pour notre temps (1823-1894)* [Louis Martin, „neporovnatelný Otec“ svaté Terezie od Dítěte Ježíše, svědek pro naši dobu]. V.A.L., 1985, 164 s. ISBN 2905649011.

CADÉOT, Robert. *Zélie Martin, Vie de la « Mère incomparable » de Sainte Thérèse de l'Enfant Jésus, une « femme forte » pour notre temps (1831-1877)* [Zélie Martinová, život „neporovnatelné Matky“ svaté Terezie od Dítěte Ježíše, „silná žena“ pro naši dobu]. 1. vyd. Paříž : Éditions François-Xavier de Guibert, 1996. 211 s. ISBN 2868394353.

Dokumenty II. Vatikánského koncilu. Přel. prac. skupina pod ved. Oto Mádra. 1. vyd. Praha : Zvon, 1995. 605 s. Přel. z : Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II. Constitutiones, Decreta, Declarationes. ISBN 80-7113-089-3.

JAN PAVEL II. *Dopis rodinám papeže Jana Pavla II. z 2. 2.* 1994, Praha : Sekretariát ČBK, 1994. 60 s.

JAN PAVEL II. *Familiaris consortio*. Přel. Terezie Brichtová. 2. vyd. Praha : Zvon, 1996. 101 s. ISBN 80-7113-161-X.

JAN PAVEL II. *Christifideles laici*. 1. vyd. Praha : Zvon, 1990. 126 s. ISBN 80-7113-024-9.

JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem*. 1. vyd. Praha : Zvon, 1992. 73 s. ISBN 80-7113-053-2.

JAN PAVEL II. *Novo millennio ineunte*. Praha : Sekretariát ČBK, 2001. 48 s.

JAN PAVEL II. *Teologie těla*. Přel. Josef Koláček a kol. 3. rozš. vyd. Praha : Paulínky, 2006. 600 s. ISBN: 80-86025-99-3.

Katechismus katolické církve. Přel. Josef Koláček. 1. vyd. Praha : Zvon, 1995. 791 s. Přel. z: Catéchisme de l'Église catholique. ISBN 80-7113-132-6.

MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Přel. Ctirad V. Pospíšil. 1. vyd. Kostelní Vydří : KN, 2005. 64 s. Přel. z: Comunione e servizio. La persona umana creata a immagine di Dio, Città del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana, 2004. ISBN 80-9271-971-9.

MONGINOVÁ, Hélène. *Rodiče Terezie z Lisieux*. Přel. Jana Švancarová. 1. vyd. Kostelní Vydří : KN, 2009. 143 s. Přel. z: Louis et Zélie Martin – Les saints de l'ordinaire, Paříž : Éditions de l'Emmanuel, 2008. ISBN 978-80-7195-359-3.

PAPEŽSKÁ RADA PRO MÍR A SPRAVEDLNOST. *Kompendium sociální nauky církve*. Přel. Ctirad V. Pospíšil. 1. vyd. Kostelní Vydří : KN, 2008. 536 s. Přel. z: Compendio della dottrina sociale della Chiesa, Città del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana, 2004. ISBN 978-80-7195-014-1.

Písmo svaté Starého a Nového zákona. 4. přepracované vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-7-1.

QUANTIN, Alice, a QUANTIN, Henri. *Zélie et Louis Martin, les saints de l'escalier [Zélie a Louis Martinovi, svatí schodiště]*. 1. vyd. Paříž : Les Éditions du Cerf, 2004. 160 s. ISBN 2-204-07388-1.

RATZINGER, Joseph. *Eschatologie. Smrt a věčný život*. Přel. Helena Kozlová a Pavel Váňa. Brno : Barrister & Principal – studio, 2004. 195 s. Přel. z: Eschatologie – Tod und ewiges Leben, Regensburg : Friedrich Pustet, 1990. ISBN 80-85947-19-6.

ZAMBELLI, Raymond, a TRICOT, Claude. *Le mariage et la transmission par la famille: les parents de Thérèse de Lisieux dans la cité d'aujourd'hui* [Manželství a odevzdávání se v rodině: rodiče Terezie z Lisieux v obci dneška]. 1. vyd. Paříž : Éditions François-Xavier de Guibert, 2004. 248 s. ISBN 2-868-39964-9.

Internetové odkazy:

<http://beatitudes.org>

<http://fr.wikipedia.org/wiki/Alençon>

http://fr.wikipedia.org/wiki/Catholicisme_social

<http://www.camminoneocatecumenale.it>

<http://www.notredamedesvictoires.com>

Zkratky

Použité zkratky z biblických knih:

Biblické citáty a zkratky z biblických knih použité v diplomové práci jsou převzaty z: *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. 4. přepracované vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-7-1.

SZ Starý zákon

Gn	Genesis
Ex	Exodus
1 Sam	První Samuelova
Jb	Jób
Ž	Žalmy
Iz	Izajáš
Oz	Ozeáš

NZ Nový Zákon

Mt	Evangelium podle Matouše
Mk	Evangelium podle Marka
Lk	Evangelium podle Lukáše
Jan	Evangelium podle Jana
Ř	Římanům
2 Kor	Druhý list Korintským
Ef	Efezským
Fp	Filipským
1 Sol	První list Tesalonickým
1 Petr	První list Petrův
2 Petr	Druhý list Petrův
1 Jan	První list Janův

